

Univerzálne navrhovanie objektov komunitných sociálnych služieb

Lea Rollová
Zuzana Čerešňová

Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny
Slovenskej republiky

2015

PRIESTOR NA VAŠU PRÍLEŽITOSŤ
Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

www.esf.gov.sk

Univerzálne navrhovanie objektov komunitných sociálnych služieb

Lea Rollová
Zuzana Čerešňová

Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

2015

Názov publikácie: Univerzálne navrhovanie objektov komunitných sociálnych služieb

Výstup Národného projektu: Podpora deinštitucionalizácie a transformácie systému sociálnych služieb ITMS 27120130534

© doc. Ing. arch. Lea Rollová, PhD., FA STU v Bratislave

doc. Ing. arch. Zuzana Čerešňová, PhD., FA STU v Bratislave

Recenzenti: doc. Ing. arch. Andrea Bacová, PhD.

doc. PhDr. Slavomír Krupa, PhD.

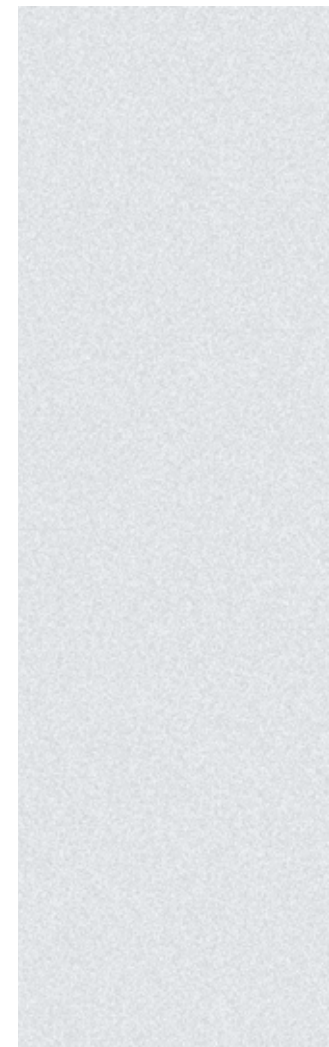
Vydala: Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Špitálska 6, 814 55 Bratislava

PRIESTOR NA VAŠU PRÍLEŽITOSŤ

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

www.esf.gov.sk

ISBN 978-80-970110-4-8

OBSAH

SLOVNÍK TERMÍNOV	4	7. POBYTOVÉ SOCIÁLNE SLUŽBY	30
ÚVOD	6	7.1 Bytová jednotka	31
1. DEINŠTITUCIONALIZÁCIA A PROSTREDIE	7	7.2 Upraviteľná bytová jednotka	36
2. UNIVERZÁLNE NAVRHOVANIE	9	7.3 Interiérové vybavenie	41
2.1 Základné princípy univerzálneho navrhovania	10	7.4 Osvetlenie bytovej jednotky	43
2.2 Legislatívne dokumenty	12	7.5 Báza terénnej sociálnej služby	44
3. ZÁKLADNÉ TYPOLOGICKÉ PARAMETRE	14	8. AMBULANTNÉ SOCIÁLNE SLUŽBY	45
4. VONKAJŠIE PROSTREDIE	15	8.1 Orientačné systémy	46
4.1 Bezbariérové trasy	15	8.2 Adaptabilita priestorov	49
4.2 Parkovanie	18	8.3 Prvky bezpečnosti	50
4.3 Záhradné a parkové úpravy areálov	19	8.4 Spoločenské a terapeutické priestory	51
5. VSTUPNÉ A KOMUNIKAČNÉ PRIESTORY	20	9. DEBARIERIZÁCIA	60
5.1 Vstup do objektu	20	9.1 Zvislé zdvíhacie plošiny	58
5.2 Vstupná hala, zádverie	22	9.2 Schodiskové plošiny	59
5.3 Komunikačné priestory – Chodby, dvere	23	9.3 Schodolez	60
5.4 Komunikačné priestory – Výťah, rampa, schodisko	25	10. KRITÉRIÁ TVORBY BYTOVÝCH JEDNOTIEK V RÁMCI DI	61
6. HYGIENICKÉ ZARIADENIA	28	Záver	62
6.1 Bezbariérová záchodová kabína	28	Zoznam použitých skratiek	63
6.2 Bezbariérová kúpeľňa	29	Literatúra	64

SLOVNÍK TERMÍNOV

Adaptabilné prostredie je prostredie, ktoré môže byť jednoducho prispôsobené a upraviteľné bez nákladných a zložitých stavebných úprav, pretože základné priestory a prvky spĺňajú kritériá univerzálneho navrhovania. Adaptabilné prostredie vyhovuje širokému spektru užívateľov.

Báza je základňa terénnej sociálnej služby, pracovné zázemie zamestnancov terénnej formy sociálnej služby v lokalite. Báza je situovaná v dostupnej vzdialenosti bytových jednotiek.

Bytová jednotka je obytný priestor v bytovom alebo rodinnom dome, kde žije a býva prijímateľ pobytovej sociálnej služby. Bytová jednotka má samostatný vstup a je v čo najväčšej možnej miere podobná bežnej domácnosti.

Blízke susedstvo je umiestnenie bytových jednotiek v blízkosti od seba na jednej ulici alebo v jednom bytovom dome. V záujme deinštitucionalizácie môže žiť v blízkom susedstve najviac dvanásť užívateľov bytových jednotiek.

Centrála sociálnych služieb (centrála) je priestor administratívneho sídla poskytovateľa terénnej formy sociálnej služby, kde sú vytvorené podmienky pre pracovné zázemie zamestnancov.

Deinštitucionalizácia je proces prechodu občanov so zdravotným postihnutím z tradičných zariadení sociálnych služieb, kde sú fyzicky a mentálne izolovaní od bežného života, do komunitných služieb, ktoré spolu utvárajú podmienky pre život zodpovedajúci väčšinovej spoločnosti, podmienky rovnoprávneho občianstva.

Inklúzia znamená rovnoprávny vzťah (vyrovnanie príležitostí), teda úplné začlenenie minoritnej, respektíve diskriminovanej skupiny občanov do života majoritnej spoločnosti na rovnakom princípe so zohľadnením osobitostí každého jedinca.

Integrácia je postupné začleňovanie minoritnej, diskriminovanej skupiny občanov do života majoritnej spoločnosti s cieľom dosiahnuť inklúziu.

Flexibilné prostredie je prostredie, ktoré umožňuje zmeny dispozície alebo interiérového usporiadania.

Komunita je spoločenstvo ľudí, ktorí žijú (kooperujú) v jednej lokalite.

Komunitná sociálna služba je súbor sociálnych služieb (pobytových, ambulantných a terénnych) poskytovaných v komunite.

Lokalita je malá územná jednotka (spádové územie obce alebo mestskej časti), v ktorej sú dostupné verejné služby (stavby občianskej vybavenosti) a v ktorej sú poskytované základné služby sociálnej starostlivosti nevyhnutné na naplnenie základných životných potrieb komunity.

Manévrovacia plocha je plocha potrebná na manévrovanie s invalidným vozíkom. Veľkosť manévrovacej plochy zodpovedá veľkosti kruhu s priemerom 1 500 milimetrov alebo štvorcu s rozmermi najmenej 1 500 × 1 500 milimetrov. Táto plocha musí byť k dispozícii na takých miestach, kde je potrebné otočenie o viac ako 90°.

Multisenzorické vnímanie je vnímanie informácií, prostredia a jeho prvkov, programov a služieb viacerými (najmenej dvomi) spôsobmi zmyslového vnímania, teda zrakom, sluchom a dotykom. Prostredie možno vnímať aj čuchom.

Navrhovanie pre všetkých (z angl. Design for All) je stratégia zameraná na navrhovanie rôznych prostredí, produktov a služieb, aby boli prístupné, užívateľné a zrozumiteľné pre všetkých užívateľov. Cieľom je dosiahnuť čo najväčšiu mieru samostatnosti a nezávislosti všetkých užívateľov rovnako ako pri univerzálnom navrhovaní.

Ovládacie prvky sú vypínače, spínače alebo ovládacie mechanizmy, ktoré slúžia na ovládanie technických zariadení, elektroinštalácií, osvetlenia,

vykurovania alebo klimatizácie, ale aj okenné a dverné kľučky, zámky, ovládače elektronických systémov roliet, otvárania dverí a pod.

Podjazdná plocha (stôl, pult, umývadlo) je typ pracovnej plochy, pod ktorú dokáže osoba na invalidnom vozíku úplne zasunúť nohy a podrážky vozíka. Takéto riešenie jej umožní frontálny dosah na všetky časti pracovnej plochy.

Podpora samostatného bývania je druh sociálnej služby, ktorá sa poskytuje na základe individuálneho plánu prijímateľa sociálnej služby, ktorý je podporovaný dohľadom, sociálnym poradenstvom, pomocou pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, vytváraním podmienok na prípravu stravy a poskytovaním sociálnej rehabilitácie.¹

Signálne pásy pomáhajú osobám so zrakovým postihnutím identifikovať orientačne dôležité miesto. Označujú napríklad smer chôdze na priechode pre chodcov, vstup do budovy alebo miesto nástupu do vozidla hromadnej dopravy na nástupištiach. Signálny pás, vytvorený pomocou špeciálnej reliéfnej dlažby, musí vždy nadväzovať na systém vodiacich línií.

Varovné pásy upozorňujú na priestor, ktorý môže byť nebezpečný pre osoby so zrakovým postihnutím, napríklad na blízkosť vozovky, a určuje vyčkávaciu polohu pred vstupom na vozovku. Varovný pás je vytvorený pomocou špeciálnej reliéfnej dlažby (polguľovité výstupky).

Vodiace línie vedú osobu so zrakovým postihnutím po určitom úseku pomocou techniky bielej palice. Nevidiaca osoba potrebuje neustále udržiavať kontakt s vodiacou líniou, to znamená, že vodiace línie musia na seba nadväzovať a tvoriť ucelený systém. Do vodiacich línií nemôžu zasahovať žiadne prekážky trvalého alebo prechodného charakteru. Vodiace línie môžu byť prirodzené (napríklad rozhranie chodníka a

trávnika alebo chodníka a steny budovy) alebo umelé, vytvorené pomocou špeciálnej reliéfnej dlažby.

Univerzálne navrhovanie (z angl. Universal Design) „je také navrhovanie výrobkov, prostredí, programov a služieb, aby ich mohli využívať v čo najväčšej možnej miere všetci ľudia bez nevyhnutnosti úprav alebo špeciálneho dizajnu; univerzálne navrhovanie nevyklučuje asistenčné zariadenia pre určité skupiny osôb so zdravotným postihnutím, ak je to potrebné“ (citácia z orig. anglickej verzie Dohovoru OSN, čl. 2: Definície).

Univerzálna prístupnosť – hovoríme o nej vtedy, ak sa pri tvorbe (adaptácií) prostredí, výrobkov, programov a služieb postupuje v súlade s princípmi univerzálneho navrhovania, teda nevytvárajú sa, respektíve eliminujú sa architektonické, informačné, orientačné a komunikačné bariéry.

Užívateľ bytovej jednotky je prijímateľ pobytovej formy sociálnej služby, ktorému je v bytovej jednotke poskytovaná sociálna služba zameraná na podporu samostatného bývania.

¹ Zákon o sociálnych službách č. 448/2008 Z. z. § 34

ÚVOD

Transformácia systému sociálnych služieb a deinštitucionalizácia je dlhodobý proces štrukturálnych reforiem zameraných na rozvoj kvalitných komunitných sociálnych služieb poskytovaných hlavne v domácom prostredí, pričom prijímateľom sociálnych služieb majú byť služby poskytované prioritne terénnou a ambulantnou formou sociálnej služby. Všetky kroky a zámery uskutočnené v procese deinštitucionalizácie majú viesť k postupnej integrácii prijímateľov služieb z veľkokapacitných inštitucionálnych zariadení do života komunity za predpokladu, že budú mať k dispozícii celé spektrum podporných služieb, ale aj univerzálne prístupné fyzické prostredie. Cieľom je, aby mali prijímatelia väčšiu samostatnosť a možnosť rozhodovať o vlastnom živote.

V roku 2013 bolo v Slovenskej republike 5 413 392 obyvateľov, z toho boli 43 845 prijímateľom (0,81 %) poskytované služby v 1 168 zariadeniach sociálnych služieb. Celoročná starostlivosť bola poskytovaná 38 249 prijímateľom (89,4 %), a preto Slovenská republika prijala v roku 2011 **Stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike**. V tomto dokumente sa uvádza, že *„základným zámerom transformácie a deinštitucionalizácie v Slovenskej republike je vytvorenie a zabezpečenie podmienok pre nezávislý a slobodný život všetkých občanov, odkázaných na pomoc spoločnosti v prirodzenom sociálnom prostredí komunity...“*².

Táto publikácia bola vytvorená v rámci Národného projektu: „Podpora procesu deinštitucionalizácie a transformácie systému sociálnych služieb“, ktorého cieľom bolo pripraviť a overiť jednotný postup deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb a tiež podporiť verejných poskytovateľov sociálnych služieb, ktorí majú záujem transformovať inštitucionálne služby na komunitné. Investičné projekty transformácie systému sociálnych služieb sú finančne podporované z prostriedkov európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Jednou zo základných podmienok úspešného zvládnutia procesu transformácie sociálnych služieb a zlepšenia kvality života prijímateľov sociálnych služieb je postupné odstraňovanie spoločenských, architektonických, informačných a komunikačných bariér. Cieľom tejto publikácie je sprostredkovať architektom a projektantom základné stavebno-technické požiadavky na tvorbu objektov komunitných sociálnych služieb metódou univerzálneho navrhovania, aby dokázali pri tvorbe projektovej dokumentácie a pri výstavbe objektov naplniť nastavené kritériá deinštitucionalizácie. Tvoriť univerzálne prístupné prostredie sociálnych služieb je žiaduce nielen preto, lebo nesplnenie požiadavky prístupnosti a nediskriminácie je jedným z vylučovacích kritérií na získanie dotácie z EÚ fondov, ale aj preto, lebo v objektoch sociálnych služieb sa zvyšujú nároky na prístupnosť prostredia úmerne rôznorodým nárokom zdravotne limitovaných prijímateľov sociálnych služieb.

² MPSVaR SR, 2011, Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike, str. 18

1. DEINŠTITUCIONALIZÁCIA A PROSTREDIE

Skvalitnenie existujúcej siete sociálnych služieb sa musí orientovať na „podporu a budovanie vybraných druhov terénnych, ambulantných a pobytových služieb na komunitnej úrovni posilňujúcich nezávislý život (napríklad zariadenie podporovaného bývania, podpora samostatného bývania), čo predpokladá ukončenie poskytovania pôvodných pobytových sociálnych služieb inštitucionálneho charakteru, tak aby prijímatelia/prijímateľky celoročných pobytových služieb mohli opustiť pôvodné pobytové zariadenia“³.

Podnetom na naštartovanie tohto procesu boli mnohé výskumné štúdie, ktoré potvrdili, že život prijímateľov v inštitucionálnych zariadeniach sociálnej starostlivosti je poznamenaný tzv. „inštitucionálnou kultúrou“, ktorá vedie k segregácii a je charakteristická depersonalizáciou, strnulou rutinou, blokovanou liečbou a sociálnym odstupom. V dokumente MPSVR SR: Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike sa uvádza: „Samotný život v inštitúcii s kolektívnym systémom vytvára nové hendikepy, ktoré človeka poznamenávajú na celý život (napríklad narušenie citového a sociálneho vývoja človeka a vytvorenie naučenej pasivity, bezmocnosti a závislosti, a v neposlednom dôsledku sociálnej deprivácie).“

Kritériá fungovania a tvorby komunitných sociálnych služieb musia byť založené na týchto základných princípoch:

- **individualizácia služieb** – poskytovať prijímateľom sociálnych služieb nevyhnutnú podporu v súlade s cieľmi individuálnych plánov,
- **flexibilita služieb** – sociálne služby musia byť schopné reagovať na aktuálnu potrebu prevádzkovateľov a prijímateľov sociálnych služieb,
- **univerzálny prístup** – zabezpečiť dostupnosť a bezbariérovú prístupnosť k celému spektru komunitných sociálnych služieb.

Cieľom deinštitucionalizácie je zlepšiť kvalitu života prijímateľov celoročných pobytových sociálnych služieb:

- **začleniť ich do života komunity** – naplniť ich práva na bývanie, vzdelávanie, prácu a rekreáciu,
- **iniciovať ich osobnostný rozvoj** – zabezpečiť ich účasť na živote komunity, mať možnosť rozhodovať o sebe, možnosť zapojenia sa do pracovných činností, dostať potrebnú ochranu a starostlivosť,
- **zvýšiť mieru ich samostatnosti** – možné len v inkluzívnom prostredí bez architektonických, komunikačných a informačných bariér ► nutná aplikácia univerzálneho navrhovania.

³ MPSVaR SR, 2014, Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020

Nároky prijímateľov komunitných sociálnych služieb:

1. umožniť **nezávislosť, dôstojnosť a sebaúctu** prijímateľov,
2. zabezpečiť **prístup k celému spektru komunitných podporných služieb** – pobytových, ambulantných a terénnych foriem sociálnych služieb vrátane osobnej asistencie,
3. **účasť na živote komunity** na rovnakom základe s ostatnými – prístup k bezbariérovej doprave, vzdelávaniu, zdravotníctvu, službám, kultúre, rekreácii a pod.,
4. **bývať v bežnom prostredí komunity** a nie na okraji obce/mesta – akákoľvek forma segregácie a izolácie je neprípustná,
5. **bývať v nízkokapacitných pobytových zariadeniach** sociálnych služieb – najviac šesť užívateľov v jednej bytovej jednotke,
6. možnosť **vybrať si miesto bývania** a rozhodovať, s kým budú bývať, nesmú byť nútení žiť v určitom konkrétnom prostredí,
7. **právo na súkromie**, na svoj individuálny priestor,
8. **umožniť participáciu prijímateľov** v procese výstavby/realizácie ich bývania.

Nároky prijímateľov na prostredie:

1. **univerzálne prístupné prostredie** – bez architektonických, orientačných, informačných a komunikačných bariér,
2. **flexibilné a adaptabilné prostredie** – umožniť úpravu a prispôsobenie priestoru a jeho prvkov podľa individuálnych potrieb prijímateľov bez náročných a finančne nákladných stavebných zásahov,
3. **podporujúce a nápomocné prostredie** – možnosť použitia špeciálnych zariadení a asistenčných technológií,
4. **umožňujúce prostredie**⁴, „*ktoré sa netýka len obytného prostredia (bytovej jednotky), ale holisticky zahŕňa celkové prostredie vrátane prírodného prostredia. Takéto prostredie musí fungovať smerom k obnove významu komunity a pocitu spolupatričnosti*“,
5. **navštíviteľné prostredie**⁵ – „*cieľom je zlepšiť schopnosť starších ľudí a ľudí s postihnutím navštevovať domovy svojich priateľov a širšej rodiny...*“; princíp navštíviteľného prostredia sa implementuje výlučne pri tvorbe bývania.

4 Z angl. „Enabling Environments“, GRAYSON, str. 131

5 Z angl. „Visitability“, MAISEL, str. 1

2. UNIVERZÁLNE NAVRHOVANIE

Pri tvorbe prostredia musí byť **zohľadňovaná diverzita ľudí**, ich potrieb, schopností a obmedzení tak, aby široké spektrum užívateľov malo rovnocenné možnosti používať fyzické prostredie, produkty, služby a informačno-komunikačné systémy a aby mal zároveň každý človek možnosť byť aktívnou súčasťou komunity ľudí. Prostredie a jeho prvky majú byť použiteľné pre široké spektrum ľudí vrátane malých detí, starších ľudí, osôb so zdravotným postihnutím, ľudí rôzneho veku a veku.

Metódy tvorby prostredia, ktoré sú zamerané na akceptáciu rozmanitých potrieb, nárokov a schopností človeka, nazývame **humánno-centrická tvorba** (z angl. Human-Centered Design), do ktorej zahŕňame:

- univerzálne navrhovanie/dizajn⁶ (Universal Design),
- navrhovanie/dizajn pre všetkých (Design for All),
- inkluzívne navrhovanie/dizajn (Inclusive Design),
- užívateľsky prívetivé navrhovanie/dizajn (People-Friendly Design, User-Friendly Design),
- navrhovanie/dizajn pre všetky vekové generácie (Life-span Design, Transgeneration Design),
- bezbariérové navrhovanie (Barrier-free Design, Accessible Design).

⁶ Poznámka: Pojem navrhovanie používame v súvislosti s tvorbou prostredia a pojem dizajn v súvislosti s tvorbou produktov.

Definícia univerzálneho navrhovania

Architekt a dizajnér Ronald L. Mace definuje **univerzálny dizajn** ako:

„navrhovanie takých produktov a prostredí, ktoré sú užívateľné pre všetkých ľudí v čo najväčšej možnej miere bez nutnosti dodatočných úprav a špeciálneho dizajnu“⁷.

Metóda univerzálneho navrhovania predstavuje senzitívny a ekonomický spôsob, ako dosiahnuť integritu dizajnu s rôznorodými ľudskými potrebami v prostredí⁸:

- nepredstavuje zvýšené náklady, ak je priamo implementovaná na začiatku procesu tvorby projektu,
- zakladá sa na dobrom plánovaní, pričom v celom procese plánovania a projektovania je zabezpečená aktívna participácia užívateľov (vrátane osôb so zdravotným postihnutím),
- využíva adaptabilné prvky, ktoré môžu byť prispôsobené individuálnym potrebám jednotlivcov,
- cieľom je dosiahnutie komfortnej užívateľnosti, bezpečnosti a flexibility prostredia pre široké spektrum užívateľov.

Univerzálne navrhnuté prostredie môže dobre slúžiť všetkým ľuďom, nielen určitej skupine osôb – zvyšuje celkovú kvalitu prostredia a zabezpečuje podmienky na inklúziu osôb so znevýhodnením do spoločnosti.

⁷ MACE, R. L. a kol., 1991, str. 155

⁸ MACE, R. L. a kol., 1991, str. 156

2.1 ZÁKLADNÉ PRINCÍPY UNIVERZÁLNEHO NAVRHOVANIA

V roku 1997 kolektív CUD⁹ sformuloval **sedem princípov univerzálneho dizajnu** – „Seven Principles of Universal Design“¹⁰:

- **prvý princíp „Equitable Use“ – rovnocennosť v používaní:**
 - poskytnúť všetkým ľuďom rovnocenné možnosti používania produktov a prostredia – pokiaľ je to možné identické, prípadne ekvivalentné formy
 - urobiť opatrenia na zaistenie súkromia, bezpečnosti a ochrany rovnocenne pre všetkých užívateľov
- **druhý princíp „Flexibility in Use“ – flexibilita v používaní:**
 - poskytnúť možnosť výberu spôsobu používania
 - zohľadniť ľavoruké a pravoruké používanie
 - prispôbiť používanie vzhľadom na pohyb a tempo používateľa
- **tretí princíp „Simple and Intuitive Use“ – jednoduché a intuitívne používanie:**
 - eliminovať zložité a neprehľadné riešenia
 - zohľadniť široké spektrum jazykových znalostí a gramotnosť
 - poskytnúť efektívnu a promptnú spätnú väzbu

- **štvrtý princíp „Perceptible Information“ – vnímateľné informácie:**
 - používať viaceré (multisenzorické) spôsoby prezentácie základných informácií
 - maximalizovať čitateľnosť základných informácií
 - umožniť kompatibilitu rôznych systémov a zariadení (najmä asistenčných technológií)
- **piaty princíp „Tolerance for Error“ – tolerancia náhodných omylov:**
 - upozorniť na nebezpečenstvo a poskytnúť bezpečnostné prvky
 - minimalizovať náhodné a nesprávne použitie
- **šiesty princíp „Low Physical Effort“ – nízka fyzická námaha:**
 - umožniť komfortný spôsob používania
 - používať primeranú manipulačnú náročnosť
- **siedmy princíp „Size and Space for Approach and Use“ – veľkosť a riešenie univerzálne prístupného a užívateľného priestoru:**
 - umožniť komfortnú dosahovú vzdialenosť a dobrú viditeľnosť pre sediacich aj stojacich užívateľov (napríklad pri obslužnom pulte, v hľadisku a pod.)
 - poskytnúť dostatočný priestor pre rôznorodých užívateľov (osoby na vozíku, rodičia s detským kočíkom a pod.)

Cieľom metódy univerzálneho navrhovania je vytvoriť všeobecne prístupné, užívateľné a bezpečné prostredie pre široké spektrum užívateľov.

⁹ Poznámka: Princípy boli vytvorené v CUD – Centrum pre univerzálny dizajn v USA (Center for Universal Design, College of Design at North Carolina State University – NCSU)

¹⁰ BURGSTAHLER, S. E., 2008, str. 7 – 9

Pri tvorbe univerzálneho prístupného prostredia sa využíva kombinácia adaptabilných (upraviteľných) a fixných prvkov. Uvedená kombinácia prvkov vytvára flexibilné prostredie, ktoré môže byť navrhnuté na mieru každého užívateľa so špecifickými potrebami.

Adaptabilné (upraviteľné) prostredie¹¹:

- poskytuje **základné univerzálne prvky**, ktoré môžu byť jednoducho prispôsobiteľné pre rôzne individuálne a špecifické potreby jednotlivcov,
- umožňuje **pohyb a manévrovanie osoby na vozíku** (šírka dverí a chodieb, manévrovací priestor v miestnostiach, dosahové vzdialenosti prvkov a zariadení),
- používa **premiestniteľné a upraviteľné** prvky a zariadenia (podľa aktuálnej potreby užívateľa),
- poskytuje podľa potreby **nastaviteľnú výšku** prvkov interiéru (napríklad pracovného stola, horných skriniek v kuchyni a pod.),
- využíva **mobilné úložné systémy** (napríklad pod pracovnou doskou v kuchyni, pod umývadlom v kúpeľni a pod.).

Adaptabilné prostredie umožňuje **priestorovú a interiérovú adaptabilitu** – úpravu dispozície bytu pomocou odstrániteľných priečok. Týmto spôsobom je možné meniť veľkosti a počet izieb alebo zlučovať priestory s cieľom bezbariérového užívania.

Fixné prvky v univerzálne prístupnom prostredí:

- dostatočne **široké bezbariérové trasy**, priechody, chodby, dvere,
- **manévrovací priestor** dimenzovaný na otočenie sa vozíka,
- **ovládacie prvky** a otváranie okien v dosahu osoby na vozíku alebo osoby nižšieho veku,
- **vizuálny a zvukový alarm** upozorňujúci na nebezpečenstvo,
- **priestor na zasunutie nôh** (pod umývadlo, kuchynský drez, varnú dosku, stôl a pod.),
- **sprcha s prístupom v úrovni podlahy** (tzv. „roll-in“),
- **únosné steny** s možnosťou dodatočnej inštalácie držiadiel (podľa konkrétnej potreby užívateľa).

Finančne nenáročné univerzálne navrhnuté prvky:

- ergonomické otváracie mechanizmy (na dverách, oknách),
- farebne kontrastné riešenie interiéru (dvere a stena, schody a stena a pod.),
- umiestnenie ovládačov v nižšej výške.

Pri tvorbe prostredia je potrebné rešpektovať potreby a požiadavky širokého spektra užívateľov s rôznymi schopnosťami, pohybovými obmedzeniami, kognitívnymi poruchami alebo poruchami zmyslového vnímania. **Metóda univerzálneho navrhovania zohľadňuje diverzitu ľudí a poskytuje adaptabilitu prostredia v súvislosti s rôznymi životnými zmenami** (proces starnutia, zhoršenie zdravotného stavu, stav po úrazoch a pod.).

2.2 LEGISLATÍVNE DOKUMENTY

Jedným z najvýznamnejších medzinárodných dokumentov zameraných na implementáciu univerzálneho navrhovania je **Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím** (ďalej len Dohovor) z roku 2006, ktorý ratifikovala Slovenská republika v roku 2010. V Dohovore v článku 2 (Vymedzenie pojmov) je definované **univerzálne navrhovanie/dizajn**¹²:

„Univerzálne navrhovanie je také navrhovanie výrobkov, prostredí, programov a služieb, aby ich mohli využívať v čo najväčšej možnej miere všetci ľudia bez nevyhnutnosti úprav alebo špeciálneho navrhovania; univerzálne navrhovanie nevylučuje asistenčné zariadenia pre určité skupiny osôb so zdravotným postihnutím, ak je to potrebné.“¹³

Dohovor v článku 9 (Prístupnosť) zaväzuje zmluvné strany prijať opatrenia, ktoré zabezpečia **prístupnosť prostredia, dopravy, informačných a komunikačných technológií a služieb**. Zároveň je potrebné zabezpečiť realizáciu a kontrolu dodržiavania pravidiel v súvislosti s prístupnosťou prostredia.

V dokumentoch Európskej únie je univerzálne navrhovanie definované v Rezolúcii ResAP (2001) 1 o **zavedení princípov univerzálneho navrhovania do vzdelávacích a študijných programov** všetkých profesií zapojených do tvorby prostredia (ďalej len Rezolúcia):

„Univerzálne navrhovanie je stratégia, ktorej cieľom je navrhovať a vytvoriť rôzne prostredia a produkty tak, aby boli

¹² Poznámka: Uvedený je správny doslovný preklad definície z anglického jazyka.

¹³ Oznámenie MZV SR č. 317/2010 Z. z. – Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím.

prístupné, vnímateľné a užívateľné pre všetkých ľudí v čo najväčšej možnej miere nezávislým a prirodzeným spôsobom bez nutnosti dodatočných úprav a špeciálnych riešení.“¹⁴

Základné požiadavky bezbariérovej prístupnosti prostredia sú zakotvené vo vyhláske MŽP SR č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Požiadavky bezbariérovosti prostredia sú podrobnejšie špecifikované v štvrtej časti uvedenej vyhlášky a v Prílohe.

Mnohokrát proklamované bezbariérové riešenia objektov nespĺňajú kritériá prístupnosti a užívateľnosti prostredia pre všetkých ľudí v zmysle princípov univerzálneho navrhovania. Aktuálna stavebná legislatíva nedostatočne akceptuje problematiku univerzálnej – bezbariérovej prístupnosti. Nedostatkom je tiež absencia účinných kontrolných mechanizmov dodržiavania bezbariérovosti v praxi.

Legislatívne záväzný Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím však jednoznačne ustanovuje požiadavku implementovať univerzálny dizajn/navrhovanie do národných legislatívnych predpisov.

Jedným z **kritérií posudzovania podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby** je zabezpečenie prevádzkových a priestorových podmienok, najmä prístupnosti v zmysle **univerzálneho navrhovania** podľa **Prílohy č. 2 zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách** a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), v znení neskorších predpisov, podľa nasledujúcich indikátorov:

Priestorové podmienky zodpovedajú počtu prijímateľov sociálnej služby,

¹⁴ Resolution ResAP (2001) 1 on the introduction of the principles of universal design into the curricula of all occupations working on the built environment. Council of Europe. Committee of Ministers. 2001

druhu poskytovanej služby a potrebám prijímateľov sociálnych služieb. **Miera prístupnosti prostredia**, v ktorom je sociálna služba poskytovaná, je v súlade s potrebami prijímateľov sociálnej služby a s platnými právnymi predpismi a **vychádza z princípov univerzálneho navrhovania**.

Materiálne vybavenie a zariadenie priestorov, v ktorých je sociálna služba poskytovaná, je primerané druhu poskytovanej sociálnej služby, potrebám prijímateľov sociálnych služieb. Priestory a zariadenie priestorov, v ktorých je sociálna služba poskytovaná, umožňujú prijímateľovi sociálnej služby **uplatňovať si právo na súkromie**.

Prevádzkové podmienky sa **flexibilne prispôbujú potrebám prijímateľov sociálnych služieb** a vytvárajú vhodné podmienky na napĺňanie cieľov **individuálnych plánov** prijímateľov sociálnych služieb. Vzhľad priestorov pobytovej sociálnej služby a ich vybavenie (účelnosť, útulnosť, disponibilita) pripomína vybavenie **bežnej domácnosti**. Prijímateľ sociálnej služby, ktorému sa poskytuje sociálna služba pobytovou formou, má možnosť **zariadiť si priestory izby vlastným vybavením** tak, aby toto vybavenie spĺňalo predpoklady na podporu jeho zdravia a bezpečia a neobmedzovalo iných prijímateľov sociálnych služieb.

Sociálnu službu v zariadení podporovaného bývania možno poskytovať v byte alebo rodinnom dome a **možno ju poskytovať najviac:**

- a) pre šesť prijímateľov sociálnej služby v jednom byte alebo
- b) pre dvanásť prijímateľov sociálnej služby v dvoch alebo vo viacerých bytoch v jednom bytovom alebo rodinnom dome so samostatným vchodom s orientačným číslom¹⁵.

¹⁵ Poznámka: Toto znenie § 34 Zariadenie podporovaného bývania, bod 5, v zákone o sociálnych službách bolo navrhnuté v časti odporúčania na zmenu legislatívy v záverečnej hodnotiacej správe k Národnému projektu deinštitucionalizácie a transformácie sociálnych služieb.

Ďalšie indikátory súvisiace s investičnými projektmi deinštitucionalizácie sú uvedené v **Kritériách tvorby bytových jednotiek v rámci deinštitucionalizácie**, ktoré sú zverejnené v 10. kapitole tejto publikácie.

3. ZÁKLADNÉ TYPOLOGICKÉ PARAMETRE

Veľkosť a riešenie univerzálne prístupného a užívateľného priestoru pre všetkých ľudí vychádza z manipulačných a rozmerových daností invalidného vozíka, pretože priestorové nároky osôb na vozíku sú najnáročnejšie. V praxi je dokázané, že priestor dimenzovaný podľa nárokov osôb na vozíku je vyhovujúci pre všetky skupiny užívateľov¹⁶ stavieb určených na užívanie verejnosťou.

Na **manévrovanie s invalidným vozíkom**, to znamená na otočenie sa o 360 stupňov, je potrebný priestor kruhu s priemerom 1 500 milimetrov.

Rozmery vozíka sú dôležité na dimenzovanie priestorov, výšok jednotlivých zariadení interiéru a podobne, tak ako je to uvedené v tabuľke 1. Uvedené údaje sú základné a je z nich možné odvodiť celý rozmerový rad pri navrhovaní priestoru a jeho jednotlivých prvkov.

Ďalšími dôležitými typologickými údajmi sú **dosahové vzdialenosti** osoby na vozíku. Tieto sú dôležité pre návrh interiéru, ale i pre umiestnenie všetkých ovládacích prvkov.

¹⁶ Poznámka: Manévrovací plocha pre osoby na vozíku môže byť nepostačujúca v špecializovaných zariadeniach určených na starostlivosť o dlhodobo chorých, v ktorých sa priestory dimenzujú na mieru pojazdného lôžka (zdravotnícke zariadenia, hospice a pod.)

Tabuľka 1: Typologické parametre súvisiace s rozmermi vozíka

- výška sedu na vozíku	500 – 520 mm	ovplyvňuje návrh výšky plôch, na ktoré si osoba na vozíku má presadnúť
- dĺžka invalidného vozíka	1 100 – 1 250 mm	ovplyvňuje návrh minimálnych priestorových rozmerov, napríklad kabíny výťahu, záchodovej kabíny a pod.
- výška nôh od zeme osoby na vozíku	200 – 220 mm	vyžaduje si úpravu zariadenia interiéru (nábytku, dverných krídel a pod.), aby nedochádzalo k jeho poškodeniu stúpačkami osoby na vozíku
- šírka invalidného vozíka	700 – 800 mm	ovplyvňuje šírku dverných otvorov
- výška kolien osoby na vozíku	670 mm	má význam pre navrhovanie výšky manipulačných pracovných plôch a vytvorenia priestoru na zasunutie nôh
- výška podrúčk vozíka	720 – 760 mm	má význam pre navrhovanie výšky manipulačných pracovných plôch

4. VONKAJŠIE PROSTREDIE

Verejné plochy a komunikácie pre peších musia byť riešené tak, aby zabezpečovali bezpečný a plynulý pohyb všetkých užívateľov prostredia, ktorí môžu mať rozličné schopnosti a obmedzenia.

Základné požiadavky pri tvorbe univerzálne prístupného vonkajšieho prostredia:

- rešpektovanie minimálnej **priechodnej šírky a podchodnej výšky** na komunikáciách pre peších, v ktorej nesmú byť umiestnené žiadne prekážky (vrátane dopravných značiek, konárov stromov a kríkov) ohrozujúce pohyb osôb,
- dodržanie **sklonov** komunikácií pre peších stanovených v legislatívnom predpise¹⁷,
- **povrch komunikácií pre peších** musí byť rovný a pevný, upravený proti šmyku; nevhodný je povrch z príliš veľkého štrku, neobrúsených kameňov, guľatiny a široké, nepravidelné škáry medzi dlažbou,
- zabezpečenie uceleného **systému orientačných prvkov** (vodiace línie, signálne pásy, varovné pásy) a informačných systémov (v multisenzorickom vyhotovení) pre osoby so zmyslovým postihnutím,
- zohľadňovanie priestorovo najnáročnejších požiadaviek (manévrovací priestor) osôb na vozíku a osôb s detským kočíkom.

4.1 BEZBARIÉROVÉ TRASY

Bezbariérová trasa v mestskom prostredí sprístupňuje dôležité budovy občianskej vybavenosti (mestský úrad, zdravotné stredisko, kultúrny dom a pod.) a musí mať mierny sklon. V prípade svahovitého terénu je potrebné vytvárať rampové chodníky (so sklonom menším ako 1 : 20). Ak je sklon chodníka väčší ako 1 : 20 (5 %), mal by byť riešený a vybavený ako rampa. Takisto je dôležité dodržať požiadavky na priečny sklon chodníka. Ak nemožno v zastavanom území s nepriaznivou konfiguráciou terénu vytvoriť bezbariérové trasy pre peších, musia byť budovy občianskej vybavenosti dostupné bezbariérovou hromadnou dopravou.

Bezbariérová trasa v prírodnom prostredí (vrátane parkov, lesoparkov a pod.) má mať spevnený povrch trasy napríklad z asfaltu, dlažby, kovových roštov, prípadne drevených chodníkov a lávok so zvodidlami a s drážkami po okrajoch.

Obr. 4.1 a 4.2: Bezbariérové trasy v prírodnom prostredí

17 Vyhláška č. 532/2002 Z. z., bod 1 Prílohy

Priechodná šírka chodníka:

- **najmenej 1 500 milimetrov** (nesmie byť zúžená prvkami mestského mobiliára, technickým vybavením – dopravným značením a osvetlením),
- **najmenej 900 milimetrov** (len na krátkom úseku).

Sklon chodníka:

- **pozdĺžny sklon má byť najviac 1 : 12** (chodník sa vtedy považuje za rampu, a preto musí byť vybavený držadlami a odpočívadlom podľa platnej legislatívy)¹⁸,
- odporúčaný pozdĺžny sklon je 1 : 20 (5 %) a miernejší, keď nemusí byť chodník vybavený ako rampa,
- priečny sklon chodníka môže byť najviac 1 : 50 (2 %).

Podchodná výška na komunikáciách pre peších má byť najmenej 2 200 milimetrov od úrovne chodníka. Každá **prekážka** trvalého aj dočasného charakteru, ktorá zasahuje do podchodnej výšky, sa musí vyznačiť tak, aby bola **hmatovo vnímateľná pre nevidiacu a slabozrakú osobu**. Takéto prekážky musia byť označené pri zemi do výšky 100 milimetrov (napríklad zarážkou) tak, aby boli identifikovateľné pomocou techniky bielej palice.

Orientačné a bezpečnostné pomôcky na trase

Pre bezpečný pohyb osôb so zrakovým postihnutím je potrebné, aby sa v prostredí nachádzali orientačné pomôcky. Základnými **orientačnými a bezpečnostnými prvkami** sú:

- vodiace línie (prirodzené a umelé),
- signálne pásy,

- varovné pásy,

- akustické majáky (napríklad nad vstupom do významných budov),

- akustické signály (napríklad signalizačné zariadenia na priechodoch pre chodcov).

Prirodzenou vodiacou líniou je styková línia steny domu (prípadne plotu alebo zvýšeného záhona) s rovinou chodníka, obrubník komunikácie pre peších na rozhraní s trávnikom alebo rozhranie dvoch výrazne hmatovo odlišných štruktúr. Obrubník chodníka pri vozovke sa nepovažuje za vodiacu líniu.¹⁹

Obr. 4.3 a 4.4: Prirodzené vodiace línie (rozhranie spevnenej plochy s trávnikom, prípadne styková línia kvetináčov s rovinou chodníka)

18 Vyhláška č. 532/2002 Z. z., bod 1.3 Prílohy

19 Vyhláška č. 532/2002 Z. z., bod 1.4.3 Prílohy

Umelé vodiace línie sa navrhujú len na tých miestach komunikácie pre peších, kde nie sú k dispozícii žiadne prirodzené vodiace línie a ak je prechodová vzdialenosť medzi dvoma orientačnými bodmi väčšia ako 8 000 milimetrov, napríklad na námestiach a peších zónach.

Signálne pásy pomáhajú osobám so zrakovým postihnutím identifikovať **orientačne dôležité miesto**. Označujú napríklad smer chôdze na priechode pre chodcov, vstup do budovy alebo miesto nástupu do vozidla hromadnej dopravy na nástupištiach.

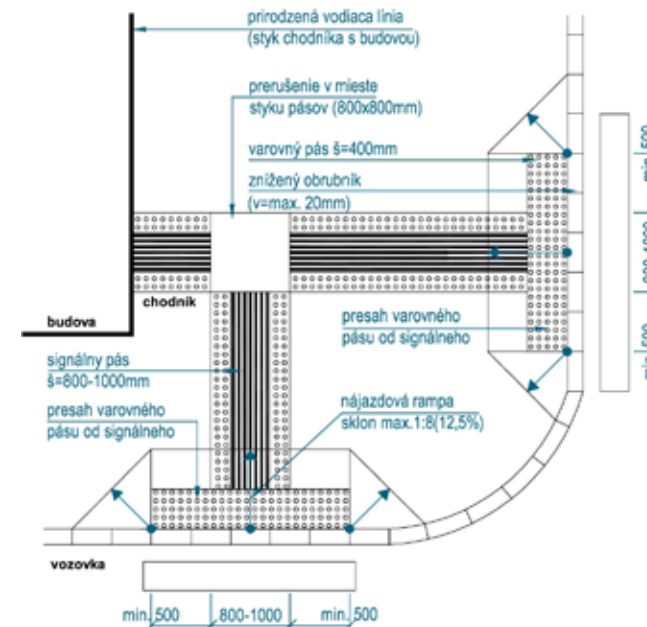
Varovné pásy upozorňujú na priestor, ktorý môže byť nebezpečný pre osoby so zrakovým postihnutím vzhľadom na premenlivosť situácie v danom priestore. Príkladom je príjazd vozidla hromadnej dopravy na zastávku alebo prechádzanie cez vozovku, prípadne komunikácia pre peších kombinovaná s cyklistickým chodníkom. Preto sa s varovnými pásmi stretávame hlavne **pri dopravných stavbách** a na komunikáciách pre peších.

Akustické majáky podávajú zvukovú informáciu o miestach, ktoré sú významné z hľadiska orientácie, zároveň určujú a pomáhajú udržať smer pohybu osoby so zrakovým postihnutím. Akustické majáky sa používajú **pri vstupe do budov**, pri vstupe do priestorov metra a **na nástupištiach**. Spúšťajú sa ovládačom (kompenzačná pomôcka), ktorý vlastní osoba so zrakovým postihnutím.

Akustické signály informujú osobu so zrakovým postihnutím o zmenách aktuálnej situácie, napríklad signalizujú stav svetelnej cestnej signalizácie na priechodoch.

Obr. 4.5: Umelá vodiaca línia na námestí

Obr. 4.6: Riešenie hmatných pásov (signálnych a varovných) na priechode pre chodcov

4.2 PARKOVANIE

Pri zabezpečení univerzálnej prístupnosti prostredia je dôležité najmä situovanie parkoviska a vyhradených parkovacích miest čo najbližšie k vstupu do budovy.

Počet vyhradených parkovacích miest:

- 4 % z celkovej kapacity parkovacích miest,
- najmenej jedno **vyhradené parkovacie miesto** (v prípade menších parkovísk, keď sa podľa percentuálneho podielu určí počet menší ako 1).

Rozmery a označenie stojiska:

- najmenej 3 500 × 5 000 milimetrov.

Stojisko musí byť označené medzinárodným symbolom prístupnosti (zvislé aj vodorovné značenie).

Združené parkovacie miesta

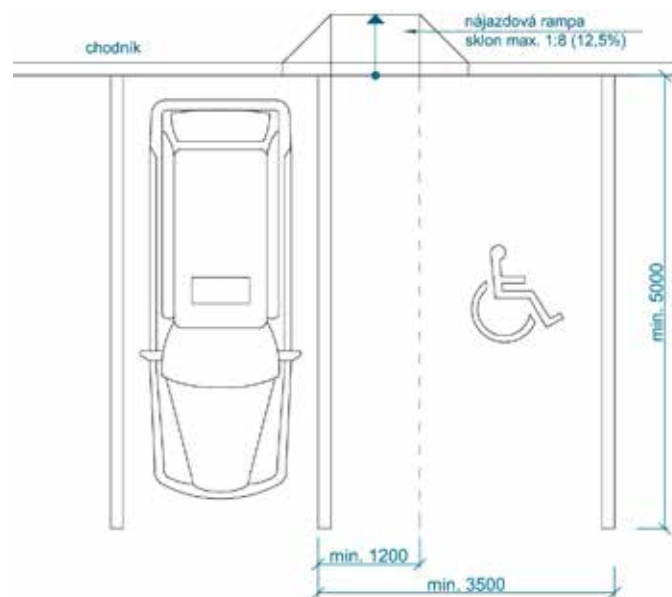
V blízkosti bytových jednotiek je možné vytvoriť aj združené parkovacie miesta tak, že medzi dve bežné parkovacie miesta sa vloží plocha široká 1 200 milimetrov, určená na pohyb s invalidným vozíkom alebo kočíkom, pričom obidve priľahlé miesta môžu slúžiť ako vyhradené (auto zaparkuje tak, aby bolo sedadlo s osobou so zdravotným postihnutím na tej strane, kde je voľná plocha). Voľná plocha medzi parkovacími miestami musí byť označená vodorovným značením (širokými pruhmi pod uhlom 45°).

Trasa z parkoviska k vchodu do budovy

Z parkoviska musí byť zabezpečený bezbariérový prístup k vstupu do budovy. Trasa musí byť bez výškových rozdielov a s vhodným sklonom.

Prechod na chodník

Ak je medzi úrovňou parkovacej plochy a chodníkom výškový rozdiel, musí byť zabezpečený bezbariérový prechod na chodník pomocou nájazdovej rampy so sklonom najviac 1 : 8. Osoba na vozíku nemôže na chodník prechádzať po vozovke.

Obr. 4.7: Dimenzovanie vyhradeného parkovacieho miesta

4.3 ZÁHRADNÉ A PARKOVÉ ÚPRAVY AREÁLOV

Pri tvorbe záhrad a parkov je potrebné používať koncept tzv. „**aktívnych parkov pre všetky generácie**“, ktoré poskytujú aktivity pre rôzne vekové skupiny ľudí s rôznymi fyzickými a mentálnymi schopnosťami a sú zohľadňované ich rozdielne záujmy a potreby.

V priestoroch záhrad a parkov je vhodné vytvárať **zákutia s lavičkami**, ktoré nezasahujú do priechodnej šírky chodníka a do vodiacich línií:

- vedľa lavičiek vytvoriť spevnenú plochu na zasunutie invalidného vozíka alebo kočíka, ktorá nesmie zužovať bezbariérovú trasu,
- osadiť vhodné typy lavičiek (s podrúčkami, s operadlom a pod.).

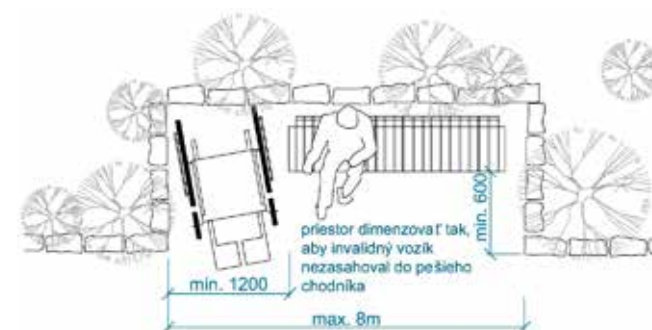
Záhony na pestovanie rastlín je potrebné riešiť ako vyvýšené plochy/ kvetináče:

- horná hrana záhona vo výške cca 450 milimetrov s vytvorenou plochou na sedenie na okraji záhona,
- horná hrana záhona vo výške cca 750 milimetrov s možnosťou zasunutia vozíka a dosahu na pestovateľskú plochu,
- nevytvárať príliš predsadené plochy s ostrými uhlami, radšej záhony rovné alebo do oblúka,
- výber rastlín s možnosťou **stimulácie** nielen zrakového, ale aj hmatového a čuchového vnímania,
- umiestniť aj reliéfne štítky s názvom rastlín, prípadne reliéfne obrázky rastlín.

Zvýšené záhony umožnia pestovanie rastlín vo zvýšenej polohe, toto riešenie je pohodlné a prístupné pre všetkých užívateľov.

Záhradný prístrešok musí mať podlahu v úrovni terénu, aby bolo

zabezpečené bezbariérové užívanie. Ak bude pod prístreškom navrhnuté sedenie, stôl, gril a pod., medzi predmetmi musí byť vytvorený priestor na manévrovanie s vozíkom a priestor na zasunutie vozíka vedľa lavičky, pod stôl a pod.

Obr. 4.8: Riešenie zákutí s lavičkou v parkoch a záhradách

Obr. 4.9 a 4.10: Príklad zvýšeného záhona s reliéfnymi štítkami (Tyršův sad, Brno)

5. VSTUPNÉ A KOMUNIKAČNÉ PRIESTORY

5.1 VSTUP DO OBJEKTU

Všetky **vstupné priestory** do budovy, v ktorej sú poskytované sociálne služby, musia byť riešené bezbariérovo:

- v novostavbách musí byť **hlavný vstup bezbariérovo riešený** v úrovni chodníka, bez schodiskových stupňov,
- pri **rekonštrukciách** môže byť bezbariérový prístup vytvorený pomocou rampy alebo zvislej zdvíhacej plošiny, ojedinele šikmou schodiskovou plošinou (odporúčané len v nevyhnutných prípadoch),
- pred vstupom do budovy a vo vstupnej hale, v zádverí alebo v predsieni musí byť voľná **manévrovacia plocha Ø 1 500 milimetrov** pre osoby na vozíku,
- všetky **ovládacie prvky** a mechanizmy (poštové schránky, zvončeky a pod.) musia byť v dosahovej vzdialenosti najviac 1 400 milimetrov od podlahy tak, aby boli prístupné a ovládateľné aj pre osoby na vozíku a osoby nižšieho vzrastu.

Pred **vstupnými dverami** musí byť vytvorená **vodorovná plocha** s rozmermi najmenej 1 500 × 1 500 milimetrov za predpokladu, že vstupné dvere sa otvárajú smerom dnu (napríklad v rodinných domoch) alebo sú posuvné. Ak sa vstupné dvere otvárajú smerom von (napríklad v budovách pre verejnosť), musí byť táto plocha široká najmenej 1 500 milimetrov a dlhá 1 500 milimetrov + šírka dverného krídla.

Celý vstupný priestor a samotné vstupné dvere musia byť dobre **osvetlené a prekryté**. Krytie hlavného vstupu je dôležité najmä vtedy, ak nie sú použité automaticky otváracie dvere.

Častým problémom pre plynulý pohyb osôb na vozíku býva umiestnenie rohožky pred vstupnými dverami, prípadne v zádverí. Je potrebné umiestniť ju tak, aby nevyčnievala nad úroveň podlahy viac ako 20 milimetrov. Nevhodné sú rohožky vo forme mreže s veľkými medzarami, ďalej štetinové rohožky, ktoré bránia pohybu vozíka. Takisto sú nevhodné voľne položené nepripevnené rohože. Najlepším riešením je zapustenie rohože do rovnej úrovne s podlahou.

Obr. 5.1: Označenie sklenených vstupných dverí

Obr. 5.2: Bezprahové riešenie vstupných dverí

Obr. 5.3: Poštové schránky osadené v zníženej výške

Riešenie vstupných dverí:

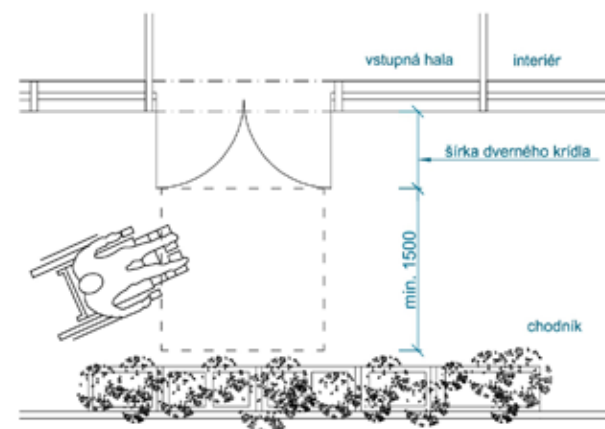
- **priechná šírka** najmenej 900 milimetrov (ak sú vstupné dvere dvojkridlové, musí mať aspoň jedno krídlo šírku 900 milimetrov),
- sklenené plochy vstupných dverí je potrebné označiť farebne kontrastnými grafickými prvkami (napríklad označením čísla domu/vchodu, logom zariadenia a pod.),
- dvere nemôžu byť vybavené samozatváracím systémom (ak je nutné tento systém použiť, musia sa dvere otvoriť automaticky na impulz (aktivácia pomocou tlačidla).

Výška osadenia ovládacích a otváracích mechanizmov vstupných dverí od podlahy:

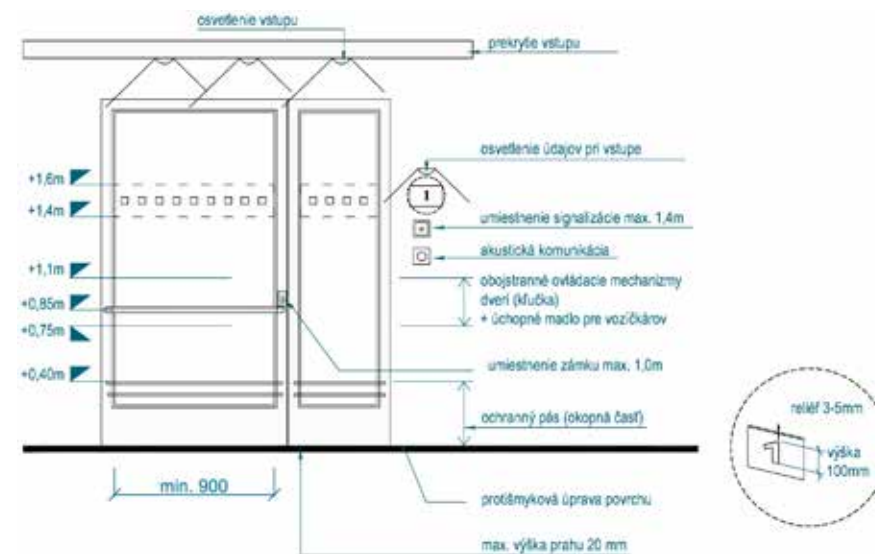
- zámok najviac 1 000 milimetrov,
- kľučka najviac 1 100 milimetrov,
- horná hrana zvončekového panelu najviac 1 400 milimetrov,
- tlačidlo na aktiváciu automatického otvárania dverí vo výške najviac 1 000 milimetrov,
- akustická komunikácia a osadenie zvončekového panelu vo výške cca 1 200 milimetrov.

Nároky na osvetlenie vstupných priestorov

Vstup by mal byť osvetlený pomocou svetidla so senzorom, ktorý reaguje na pohyb. Dobre osvetlený musí byť tiež zvončekový panel.

Obr. 5.4: riešenie priestoru pred vstupnými dverami

Obr. 5.5: riešenie vstupných dverí

5.2 VSTUPNÁ HALA, ZÁDVERIE

Vo vstupnej hale, zádverí alebo v predsieni musí byť vytvorený voľný priestor na manévrovanie s invalidným vozíkom a detským kočíkom \varnothing 1 500 milimetrov, ktorý nesmie byť zmenšený otváraním dverného krídla alebo nábytkom.

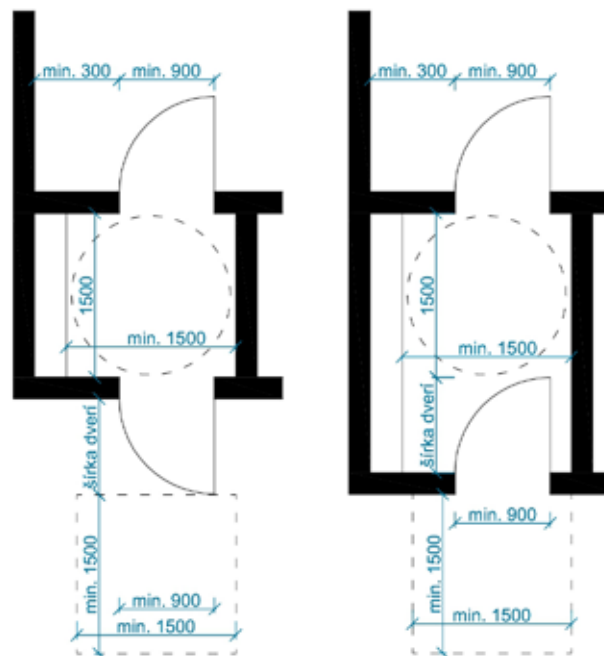
- Dvere musia byť odsadené od rohu miestnosti najmenej 300 milimetrov (na strane kľučky), aby sa umožnilo ich otváranie aj pre osoby na vozíku.
- Zabezpečiť dostatočne veľké úložné priestory (aj pre invalidný vozík alebo kočík, prípadne kompenzačné pomôcky), ktoré nesmú zmenšovať manévrovaciu plochu.
- Zabezpečiť **dosahové vzdialenosti** úložných priestorov (vešiaky, háčiky, police) a ovládacích prvkov (vypínače, bytový telefón a pod.).

Hĺbka zádveria (závisí od spôsobu otvárania dverí):

- najmenej 1 500 milimetrov (ak sa dvere otvárajú smerom von zo zádveria),
- najmenej 2 100 milimetrov (ak sa jedny dvere otvárajú smerom dnu do zádveria).

Šírka zádveria:

- najmenej 1 500 + 500 milimetrov na zariadenie interiéru (skriňu, lavicu na prezúvanie a pod.).

Obr. 5.6: Dimenzovanie priestoru zádveria

Obr. 5.7: Nevhodné umiestnenie predmetov na stene (bez možnosti identifikácie predmetu technikou bielej palice v úrovni podlahy)

5.3 KOMUNIKAČNÉ PRIESTORY – CHODBY, DVERE

CHODBY

Z hľadiska zabezpečenia univerzálnej prístupnosti chodbových priestorov je potrebné zohľadňovať nároky osôb na vozíku, pretože tie majú najväčšie priestorové nároky. Všetky komunikačné priestory musia byť dobre osvetlené. Povrchy podláh musia mať protišmykovú úpravu a matné vyhotovenie tak, aby na nich nevznikali reflexie. Tieto požiadavky zabezpečujú lepšiu orientáciu a bezpečnosť všetkých užívateľov.

Pri navrhovaní komunikačných priestorov je potrebné zabezpečiť ľahkú orientáciu a bezkolízny pohyb najmä pre **osoby so zrakovým postihnutím**. Tieto osoby sa v interiéri pohybujú pomocou **trailingu** – kĺzavej prstovej techniky alebo pomocou techniky bielej palice. Nevidiaca osoba sa pohybuje pozdĺž steny využitím prirodzenej vodiacej línie tvorenej stykovou líniou steny a podlahy, preto je veľmi dôležité, aby zariaďovacie predmety boli rozmiestnené účelovo a neohrozovali bezpečnosť týchto osôb.

Na stenách chodieb sa nesmú umiestňovať predmety vyčnievajúce do priestoru, ktoré by mohli ohroziť **bezpečnosť osôb so zrakovým postihnutím**. V prípade, že sa v priestore takéto predmety nachádzajú, je potrebné zabezpečiť, aby boli identifikovateľné v úrovni podlahy pomocou techniky bielej palice, napríklad umiestnením stabilného kvetináča pod vyčnievajúci predmet.

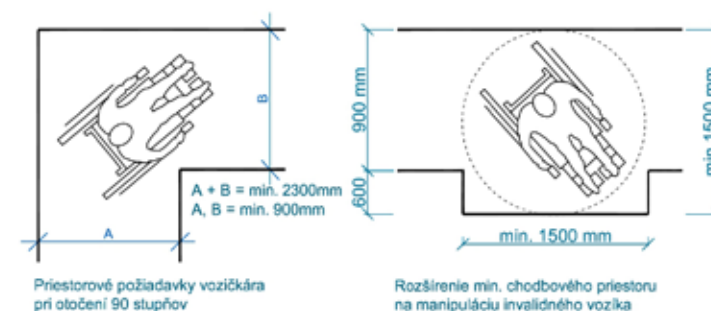
Na uľahčenie **orientácie osôb so zrakovým postihnutím** na chodbách je potrebné:

- **dodržať prirodzenú vodiacu líniu** – stykovú hranu steny a podlahy, do ktorej nesmú zasahovať žiadne prekážky (napríklad zariadenie interiéru),
- **používať farebne kontrastné riešenie** stien, podláh, dverí a zárubní.

Šírka chodby:

- najmenej 1 500 milimetrov (pri hlavnej únikovej ceste musí byť šírka najmenej 1 650 milimetrov),
- optimálne 1 800 milimetrov a viac,
- priechod najmenej 900 milimetrov (len krátky úsek chodby, kde nie sú situované žiadne interiérové dvere).

Ak pri prestavbe, modernizácii, rekonštrukcii nie je možné realizovať chodbu širokú 1 500 milimetrov, je vhodné vytvoriť aspoň krátky úsek chodby široký 1 500 milimetrov, aby bolo umožnené vyhýbanie a prípadné otočenie/vrátenie sa osoby na vozíku.

Obr. 5.8: Dimenzovanie chodbových priestorov

DVERE V INTERIÉRI

Riešenie dverí musí zabezpečiť ich užívanie pre všetky skupiny užívateľov vrátane osôb na vozíku, preto dvere musia mať dostatočnú šírku a otváracie mechanizmy osadené v požadovanej výške. Dvere musia byť dostatočne vnímateľné aj pre osoby so zrakovým postihnutím.

Dimenzovanie dverí:

- svetlá šírka dverí v interiéri musí byť najmenej **800 milimetrov**,
- ak sú dvere **dvojkřídlové**, šírku 800 milimetrov musí mať aspoň jedno křídlo,
- **svetlá šírka 1 100 milimetrov na presun lôžka**,
- dvere musia byť **odsadené od rohu miestnosti** najmenej 300 milimetrov (optimálne 500 milimetrov), aby bolo umožnené otváranie dverného křídla aj osobe na vozíku (prístup ku kľučke),
- prahy môžu byť vysoké najviac 20 milimetrov.

Pri bezprahovom riešení je potrebné vyriešiť problém tepelnej izolácie vhodným systémom tesnenia dverí. Možným riešením je magnetické alebo plastové tesnenie.

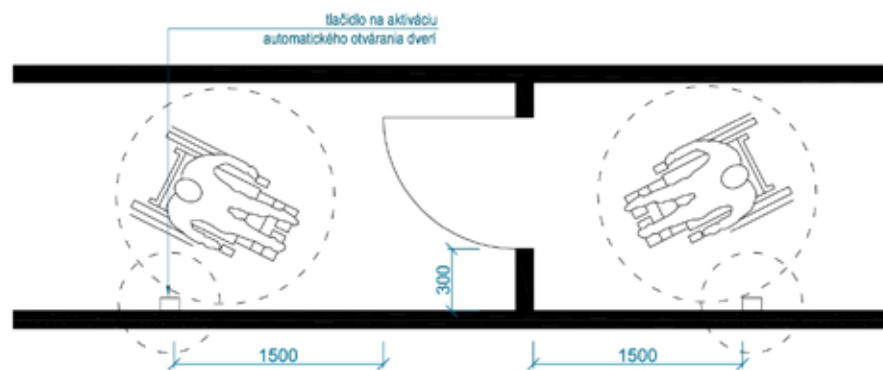
Vybavenie dverí:

- zámok vo výške najviac 1 000 milimetrov od podlahy,
- kľučka vo výške najviac 1 100 milimetrov od podlahy (pre osoby s telesným postihnutím je vhodnejšie vodorovné držadlo),
- tlačidlo na aktiváciu automatického otvárania dverí vo výške najviac 1 000 milimetrov,

- akustická komunikácia vo výške približne 1 200 milimetrov,
- dvere by mali byť označené **reliéfnym štítkom** s názvom/čísлом miestnosti formou reliéfnej latinky, prípadne aj Braillovho písma. Reliéfný štítok sa musí umiestniť na stene vedľa dverí (na strane kľučky) vo výške 1 100 milimetrov od podlahy.

Celosklené dvere musia byť označené výraznými grafickými prvkami, ktoré sú kontrastné oproti pozadiu. Dverné křídlo môže byť zasklené až od výšky 400 milimetrov alebo musí byť zasklené nerozbitným sklom, alebo inak technicky riešené, aby sa zamedzilo rozbitiu skla stúpačkami invalidného vozíka.

Pre slabozraké osoby je dôležité **farebné kontrastné riešenie** dverí voči okoliu alebo aspoň farebné zvýraznenie dverného rámu.

Obr. 5.9: Osadenie dverí v komunikačných priestoroch

5.4 KOMUNIKAČNÉ PRIESTORY – VÝŤAH, RAMPA, SCHODISKO

VÝŤAH

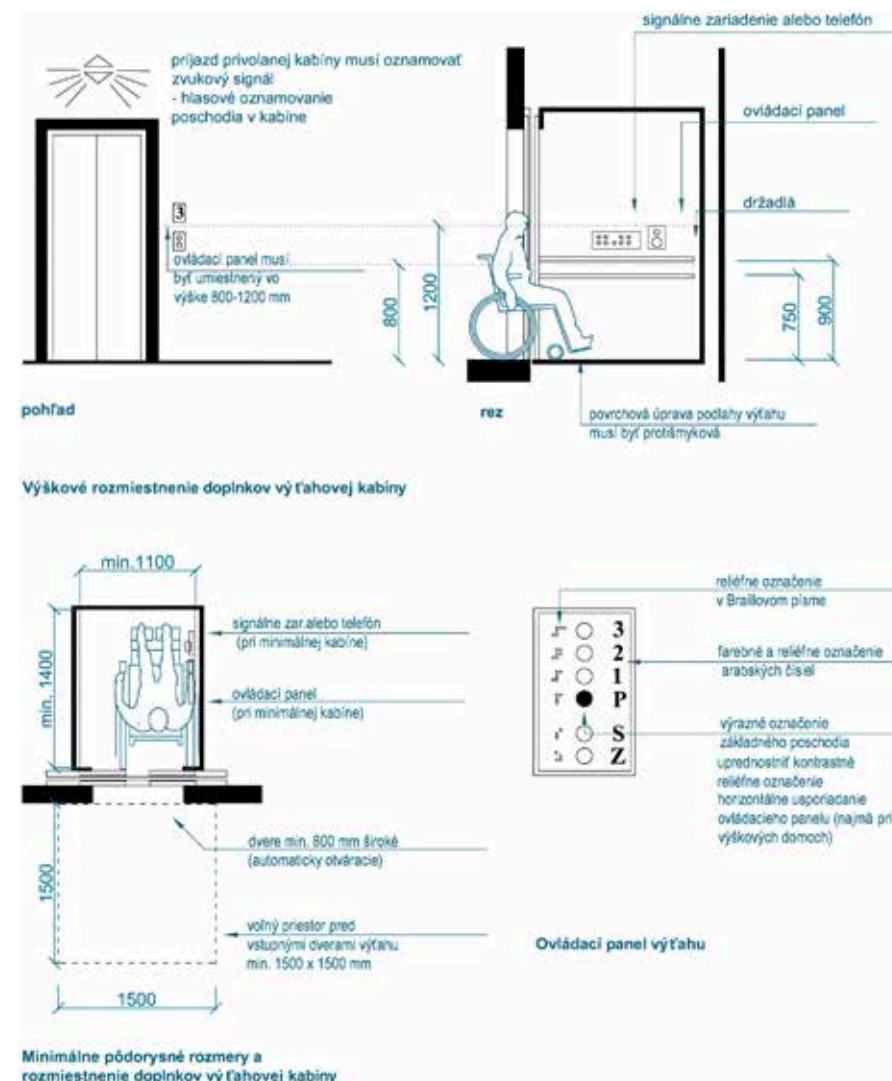
Výtah je z hľadiska univerzálneho navrhovania najvhodnejším stavebno-technickým prvkom na prekonávanie výškových rozdielov v exteriérovom aj interiérovom prostredí. Je komfortnejšie použiteľný a priestorovo menej náročný než rampa, najmä v prípade veľkých výškových rozdielov.

Pri riešení výťahu je potrebné **dimenzovať**:

- voľnú manévrovaciu plochu s rozmermi najmenej 1 400 × 1 400 milimetrov pred vstupom do výťahu,
- šírku dverí najmenej 800 milimetrov,
- veľkosť výťahovej kabíny so šírkou najmenej 1 100 milimetrov a dĺžkou najmenej 1 400 milimetrov.

Vybavenie výťahovej kabíny:

- ovládací panel a tlačidlá vo výške od 800 do 1 200 milimetrov (v dosahu osoby na vozíku),
- ovládací panel s opisom v reliéfnom a Braillovom písme (vždy vedľa tlačidiel – neumiestňovať priamo na tlačidlo),
- zvuková signalizácia oznamujúca číslo podlažia (v budovách pre verejnosť),
- dorozumievacie zariadenie (signálne alebo telefonické) vo výške najviac 1 200 milimetrov nad podlahou,
- držadlá a sklopné sedadlo.

Obr. 5.10: Zásady dimenzovania univerzálne prístupného výťahu

RAMPA

Rampa je pri dodržaní predpísaných sklonov priestorovo veľmi náročná, preto efektívnosť jej použitia je hlavne pri prekonávaní výškových rozdielov do 450 milimetrov. V niektorých situáciách rampa nie je optimálnym a komfortným riešením, napríklad vtedy, ak je použitá ako jediný komunikačný prvok na prekonanie veľkého výškového rozdielu, prípadne má nevhodný šmyklavý povrch a strmý sklon. Pri návrhu rampy je preto nevyhnutné dodržiavať požiadavky na správne dimenzovanie a vybavenie rampy.

Dimenzovanie rampy

- šírka najmenej 1 300 milimetrov
- pozdĺžny sklon najviac 1 : 12 (8,3 %)
- optimálny sklon 1 : 20 (5 %)
- prípustný sklon 1 : 8 (12,5 %) len v prípade, ak dĺžka ramena rampy nepresiahne 3 000 milimetrov
- dĺžka ramena najviac 9 000 milimetrov

Rampa, ktorá je dlhšia ako 9 000 milimetrov, musí byť prerušená vodorovným odpočívadlom s dĺžkou 2 000 milimetrov.

Vybavenie rampy

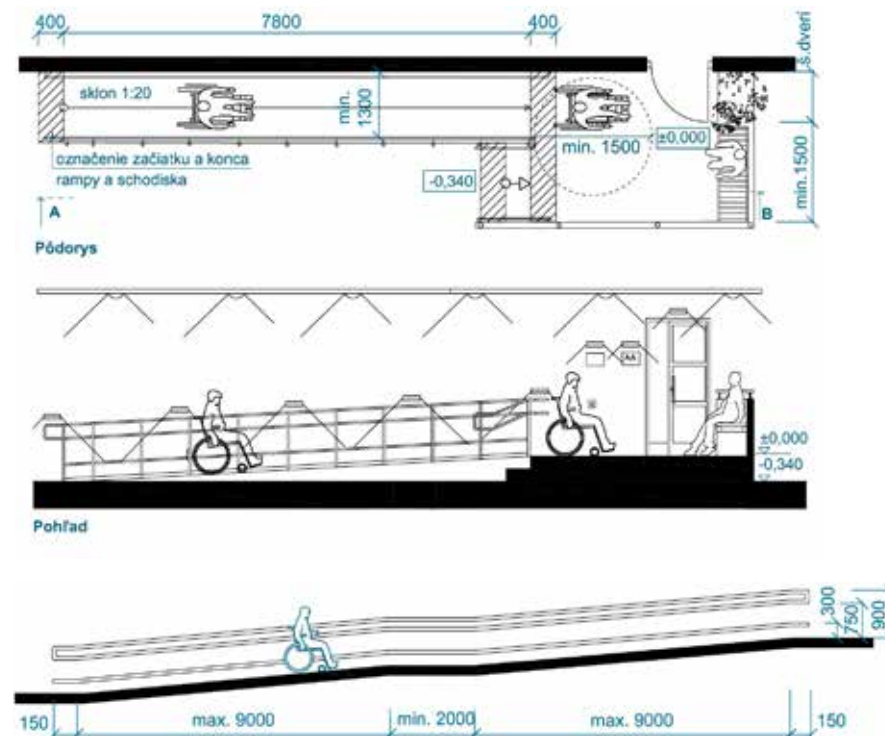
- držadlo vo výške 900 milimetrov
- odporúča sa osadiť držadlo aj vo výške 750 milimetrov
- vodiaca tyč alebo zvýšený okraj rampy vo výške 300 milimetrov (pri niektorých riešeniach zábradlia nie sú nutné, napríklad pri plných zábradliach)

Technické a doplnkové opatrenia rampy

- povrch rampy musí byť protišmykový
- exteriérová rampa by mala mať aj temperovaný povrch a prekrytie

Orientačné opatrenia a pomôcky

- označenie začiatku a konca ramena rampy (farebne i štruktúrou)
- osvetlenie rampy

Obr. 5.11: Zásady dimenzovania univerzálne prístupnej rampy

SCHODISKO

Najčastejšou formou prekonávania výškových rozdielov sú schodiská. Pre osoby pohybujúce sa na vozíku a taktiež pre osoby s detským kočíkom sú bez cudzej pomoci schodiská neprekonateľnou bariérou.

Tvar schodiskového ramena a stupňov

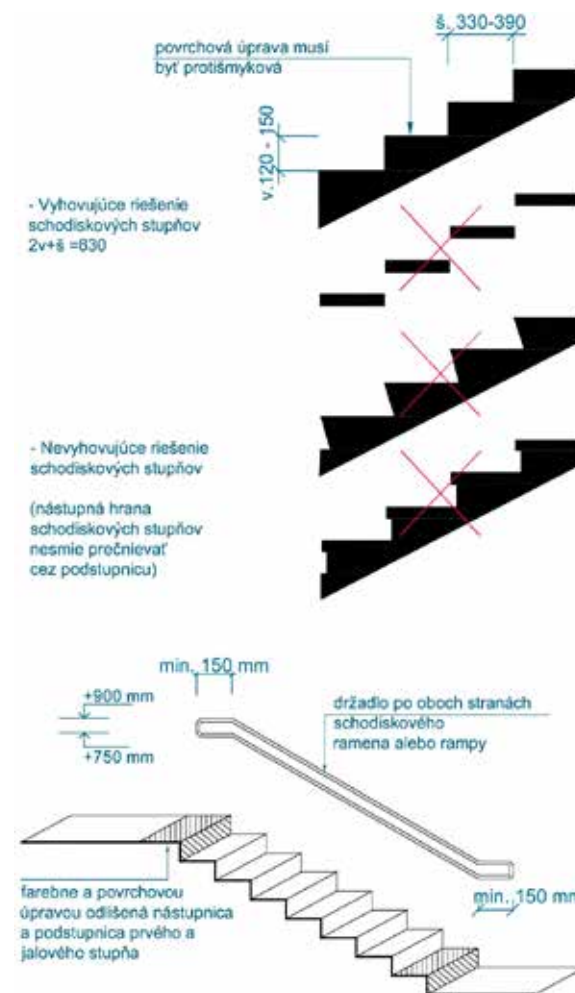
Schodiskové ramená je najvhodnejšie navrhovať priame. Jednotlivé stupne sa nesmú navrhovať bez podstupníc (zvislá plocha schodiskového stupňa), pretože takéto stupne sú veľmi nebezpečné, najmä pre osoby so zrakovým postihnutím. Nástupná hrana schodiskových stupňov nesmie prečnievať cez podstupnicu, aby nedošlo k zakopnutiu.

Držadlá

- Držadlá musia byť osadené po oboch stranách ramena schodiska vo výške 900 milimetrov (odporúča sa aj druhé držadlo vo výške 750 milimetrov).
- Presah držadla najmenej 150 milimetrov voči prvému a poslednému schodu.
- Na držadlách schodísk (na pravej strane) je vhodné umiestniť informačné štítky s reliéfnym údajom poschodia.

Orientačné pomôcky

- Označenie prvého a posledného stupňa ramena schodiska kontrastnou farbou a odlišnou povrchovou štruktúrou, prípadne kontrastné označenie celého ramena schodiska.
- Reliéfny nášľapný pás (súčasne farebne kontrastný) by mal byť situovaný vo vzdialenosti 1 000 milimetrov pred prvým schodom klesajúceho ramena.
- Kvalitné osvetlenie schodiska.

Obr. 5.12: Zásady dimenzovania schodiska

6. HYGIENICKÉ ZARIADENIA

6.1 BEZBARIÉROVÁ ZÁCHODOVÁ KABÍNA

Dimenzovanie

- rozmery miestnosti najmenej 1 600 × 1 800 milimetrov v novostavbách (pri rekonštrukcii najmenej 1 400 × 1 800 milimetrov)
- dostatočne široké dvere (800 milimetrov) otvárajú smerom von z miestnosti alebo posuvné
- záchodová misa musí mať voľný priestor z boku a spredu (na manévrovanie s vozíkom a s možnosťou presadnutia na toaletu)
- v novostavbách navrhovať zväčšenú toaletu (záchodová misa a bidet) – pri debarierizácii je možné bidet odstrániť a následne priestor využiť na manévrovanie s vozíkom
- správne umiestnenie a výškové osadenie zariadení – WC misy, umývadla, vodovodnej batérie, ovládačov, sklopných držadiel a pod.

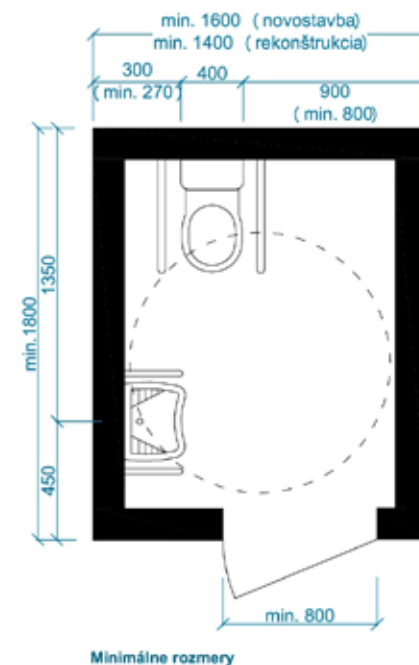
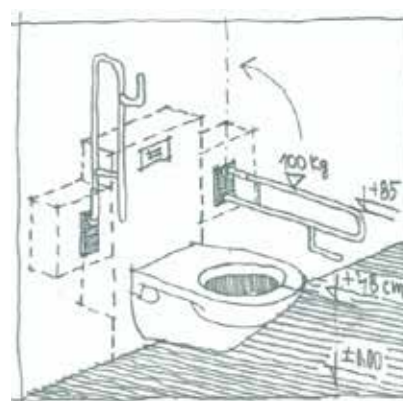
Osadenie záchodovej misy v priestore

- najmenej 270 milimetrov od bočnej steny
- pred záchodovou misou musí byť priestor s dĺžkou najmenej 1 200 milimetrov
- vedľa záchodovej misy musí byť priestor najmenej 800 milimetrov na zasunutie vozíka aspoň z jednej strany toalety

Optimálnym riešením je vytvorenie voľného priestoru na zasunutie vozíka po oboch stranách záchodovej misy.

Záchodová misa musí byť po oboch stranách vybavená vodorovnými sklopnými držadlami, osadenými vo výške 780 milimetrov nad podlahou, a ich vzájomná vzdialenosť musí byť 600 milimetrov.

Ovládač splachovania, ako aj zásobník na WC papier, musia byť umiestnené v dosahu sediacej osoby vo výške najviac 1 200 milimetrov nad podlahou. Optimálne sú splachovacie zariadenie a toaletný papier umiestnené priamo na sklopnom držadle.

Obr. 6.1: Zásady dimenzovania bezbariérovej záchodovej kabíny

6.2 BEZBARIÉROVÁ KÚPEĽŇA

Dimenzovanie

- priestor na manévrovanie s vozíkom \varnothing 1 500 milimetrov
- zariadené predmety osadené podľa platnej legislatívy

Sprchovací kút

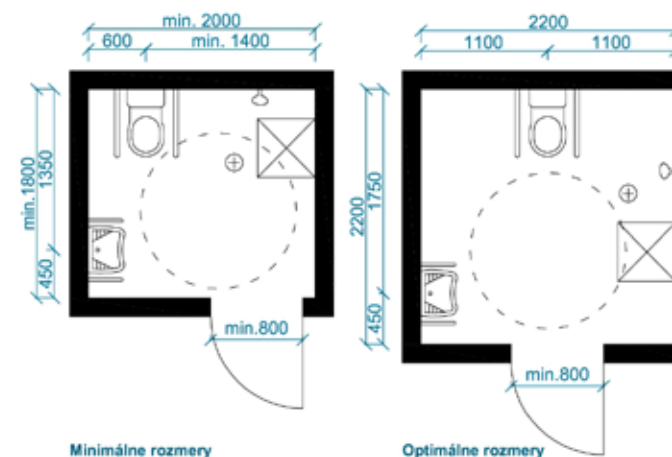
- rozmery najmenej 1 400 × 1 400 milimetrov
- bezbariérový prístup do sprchovacieho kúta (bez sprchovacej vaničky)
- odtok vody do podlahového/stenového vpustu, respektíve odtokového žľabu
- sedadlo v sprche (sklopné sedadlo pripevnené na stene alebo špeciálna stolička do sprchy)
- držadlá na stenách (po obvode, prípadne podľa individuálnych požiadaviek)²⁰

Vaňa

- musí umožňovať presadnutie z vozíka pomocou
 - presadacej plochy (fixná – po obvode vane)
 - presadacieho sedadla (špeciálne vkladacie sedadlo do vane)
- v prípade osôb s ťažkým telesným postihnutím je vhodné, ak je vaňa osadená do priestoru a prístupná z troch strán
- ak sa v kúpeľni nenachádza sprchovací kút v úrovni podlahy, musí byť v kúpeľni realizovaný aj podlahový vpust (pre osoby, ktoré nedokážu používať vaňu samostatne)

Umývadlo

- musí umožňovať komfortný prístup s vozíkom s možnosťou zasunutia nôh/kolien osoby na vozíku (horná hrana umývadla vo výške 870 – 900 milimetrov od podlahy)
- páková vodovodná batéria osadená vo výške najviac 1 200 milimetrov od podlahy
- zabudovaný podomietkový sifón alebo priestorovo úsporný sifón
- odkladacie plochy a držadlá vedľa umývadla (odporúča sa osadiť držadlá po oboch stranách umývadla v rovnakej výške ako horná hrana umývadla – tieto držadlá môžu plniť i funkciu vešiaka na uteráky)
- osadiť zrkadlo využiteľné tak pre stojaceho, ako i pre sediaceho človeka (optimálne je osadenie sklápacieho zrkadla s naklonením o 5 – 10 stupňov od steny)

Obr. 6.2: Zásady dimenzovania bezbariérovej kúpeľne (so sprchou)

²⁰ Poznámka: V upraviteľnej kúpeľni možno držadlá namontovať dodatočne.

7. POBYTOVÉ SOCIÁLNE SLUŽBY

Zmenu kvality života prijímateľov celoročnej pobytovej formy sociálnej služby (ďalej len „PoSS“) možno dosiahnuť len ich presťahovaním do vhodnejších objektov a ich postupným začleňovaním do života komunity. V procese DI je teda žiaduce:

- **postaviť, prestavať, respektíve prenajať nízkokapacitné objekty PoSS**, ktoré budú svojím charakterom podobné bývaniu bežnej populácie (bytové jednotky),
- **poskytnúť prijímateľom PoSS profesionálnu podporu** zamestnancov terénnej a ambulantnej formy sociálnej služby, ktorí ich pripravujú na život v komunite v súlade s cieľmi individuálnych plánov, aby sa mohli vzdelávať, pracovať, tráviť voľný čas podľa svojich predstáv...

V Kritériách tvorby bytových jednotiek v rámci DI sa pod pojmom bytová jednotka rozumie „obytný priestor v bytovom alebo rodinnom dome, kde žije a býva prijímateľ PoSS; bytová jednotka má samostatný vstup a je svojím charakterom podobná bežnej domácnosti“.

Pri tvorbe bytových jednotiek je potrebné zohľadňovať skutočnosť, že každý prijímateľ musí mať možnosť užívať všetky spoločné a obytné priestory samostatne, v čo najväčšej možnej miere, bez nutnej pomoci inej osoby. Bytové jednotky musia byť navrhnuté v zmysle princípov univerzálneho navrhovania, **musia byť teda bezbariérové prístupné, bezpečné a užívatelia sa v nich musia vedieť ľahko orientovať.**

Preferuje sa obývanie bytovej jednotky prijímateľmi s rôznymi schopnosťami a limitmi. O spoločnom obývaní bytovej jednotky rozhodujú samotní prijímatelia PoSS. Miera a stupeň zdravotného **postihnutia nemôže byť dôvodom na akúkoľvek nútenú segregáciu** prijímateľov s telesným

postihnutím v osobitných/špeciálnych bytových jednotkách.

Aplikovaním univerzálneho navrhovania sa vo veľkej miere zohľadnia nároky všetkých užívateľov bez ohľadu na ich vek, pohybové, zmyslové alebo intelektuálne schopnosti.

V súlade s Národnými prioritami rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020 možno prijímateľom PoSS poskytovať tieto komunitné služby²¹:

- **podpora samostatného bývania** – v prenajatých alebo vo vlastných bytoch,
- **zariadenie podporovaného bývania** s kapacitou najviac šesť prijímateľov v jednej bytovej jednotke a najviac dvanásť prijímateľov v jednom objekte,
- **domov sociálnych služieb** iba v prípade, ak spĺňa kapacitné podmienky Zariadenia podporovaného bývania,
- **špecializované zariadenie** iba v prípade, ak spĺňa kapacitné podmienky Zariadenia podporovaného bývania²².

Z hľadiska dlhodobej udržateľnosti projektu DI sa preferujú menšie bytové jednotky pre menší počet užívateľov, odporúča sa obývanie bytovej jednotky najviac štyrmi užívateľmi²³.

²¹ MPSVaR SR, 2014, Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020, str. 35

²² Poznámka: Kapacita najviac dvanásť prijímateľov PoSS v DSS a v špecializovanom zariadení je stanovená v kritériách na získanie dotácie z IROP.

²³ GRUNEWALD, K., 2003, str. 6

Pri výstavbe, prestavbe a prenájme bytových jednotiek je potrebné prihliadať na tieto základné nároky užívateľov:

- právo na súkromie vo vlastnej izbe,
- rozhodovať o vzhľade a vybavení vlastnej izby,
- stretávať sa a navštevovať spolubývajúcich, rodinu, priateľov, čo má vplyv na výber vhodnej lokality,
- užívať bytovú jednotku samostatne (ak to zdravotný stav umožňuje), tomu musia zodpovedať priestorové podmienky a vybavenie bytovej jednotky v zmysle princípov univerzálneho navrhovania,
- vykonávať bežné úkony v domácnosti, napríklad pripravovať si vlastnú stravu, prať, upratovať a pod.; tomu musí zodpovedať vybavenie bytovej jednotky,
- zamestnanci terénnej sociálnej služby poskytujúci dohľad a ďalšie potrebné služby rešpektujú právo na súkromie užívateľov bytovej jednotky, a preto nemôžu mať v bytovej jednotke umiestnené vlastné priestory (priestory pre zamestnancov tzv. bázy môžu byť v rovnakom objekte ako bytové jednotky, ale musia mať samostatný vstup).

Poznámka: V prenajatých bytových jednotkách nie je požadované aplikovanie princípov univerzálneho navrhovania.

7.1 BYTOVÁ JEDNOTKA

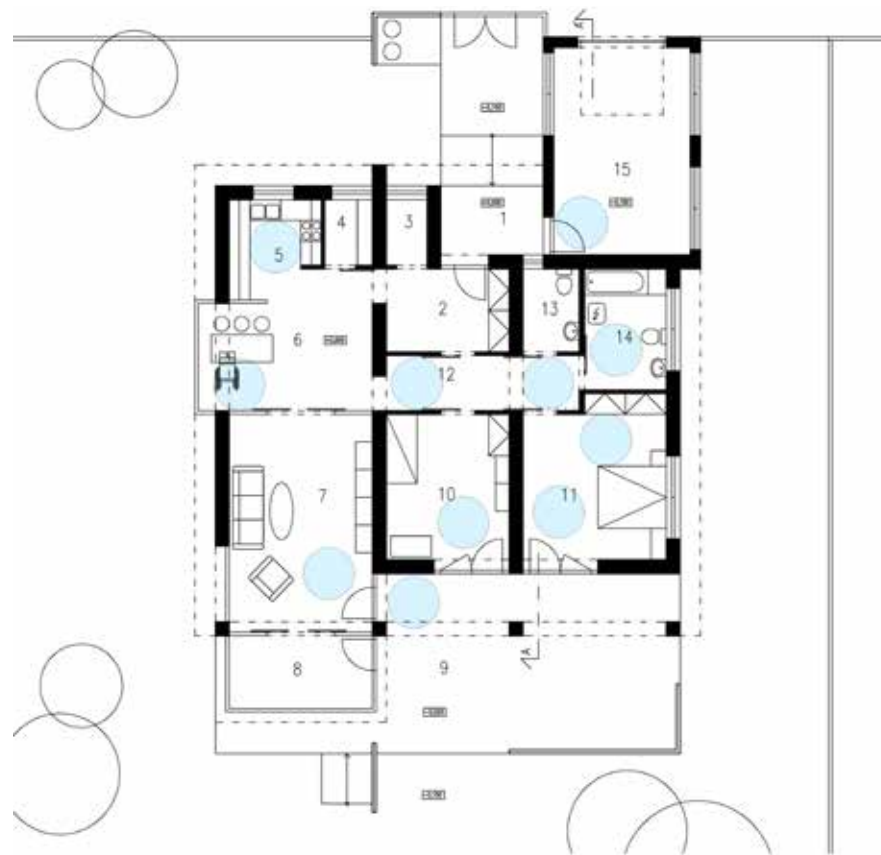
Pre prijímateľov PoSS, ktorí sa nemôžu vrátiť späť do svojho rodinného prostredia, sa musia hľadať nové, vhodnejšie obytné priestory, či už formou prenájmu bytov, alebo formou výstavby, respektíve prestavby rodinných domov alebo bytov, ktoré budú svojou veľkosťou a charakterom podobné bývaniu bežnej populácie. **V bytovej jednotke môže byť ubytovaných najviac šesť prijímateľov PoSS.** V jednom objekte môže byť viac bytových jednotiek za podmienky, že bude dodržaná prípustná kapacita objektu – spolu **najviac dvanásť užívateľov bytových jednotiek v jednom objekte.**

Obr. 7.1: Projekt Zariadenia podporovaného bývania DSS Okoč (autorka projektu: Katarína Viskupičová)

Pri univerzálnom navrhovaní objektov PoSS je potrebné uplatniť nasledujúce **zásady bezbariérovej prístupnosti**:

- **vstup do objektu** musí byť realizovaný v úrovni terénu, pri debarierizácii je na prekonanie výškového rozdielu nutné realizovať rampu alebo zvislé zdvíhacie zariadenie,
- **manévrovacia plocha** musí byť dodržaná v každom priestore, kde sa vykonáva nejaká činnosť; v komunikačnom priestore pred hlavným vstupom, v predsieni, pred vstupmi do izieb, kúpeľne, skladu, výťahu (ak existuje) a pod.,
- **všetky dverné otvory musia mať šírku najmenej 800 milimetrov** vrátane dverí do hygienických priestorov a skladov, preferujú sa bezprahové dvere; vstupné dvere do bytovej jednotky musia mať šírku najmenej 900 milimetrov; odporúča sa, aby dvere do niektorých izieb mali šírku 1 100 milimetrov, aby bol možný transport prijímateľa na lôžku do obývacej izby,
- **priestory hygieny** musia mať realizovanú sprchu v úrovni podlahy; osadenie zdravotnej keramiky a držadiel musí spĺňať požiadavky stavebnej legislatívy,
- **bezbariérové prechody na balkón, terasu alebo lodžiu**; prah balkónových dverí môže mať výšku najviac 20 milimetrov,
- **znížené okenné parapety** s výškou cca 600 – 700 milimetrov zabezpečia lepšie vizuálne prepojenie s exteriérom aj prijímateľom pripútaným na lôžko alebo vozík,
- **ovládacie prvky a mechanizmy** musia byť umiestnené v dosahovej výške sediacej osoby (optimálne vo výške 1 200 milimetrov od podlahy).

Obr. 7.2: Vyznačenie požadovaných manévrovacích plôch v modelovom projekte univerzálne prístupného rodinného domu

Ak tvar a veľkosť parcely neumožní výstavbu jednopodlažných objektov alebo ak je potrebné rešpektovať charakter okolitej zástavby, môžu sa navrhovať dvojpodlažné objekty za podmienky, že budú vybavené výťahom alebo zvislou zdvíhacou plošinou.

Objekty PoSS, v ktorých sú situované bytové jednotky, musia byť navrhnuté tak, aby sa svojím charakterom a vzhľadom čo najviac podobali okolitej zástavbe. Objekt PoSS nemá pôsobiť luxusnejšie ako domy v okolí, aby to nevyvolávalo nepriaznivé reakcie obyvateľov obce. Plocha bytu nemusí byť väčšia ako je bežným štandardom, bezbariérové užívanie je možné zabezpečiť aj v menších priestoroch, ak sú racionálne usporiadané.

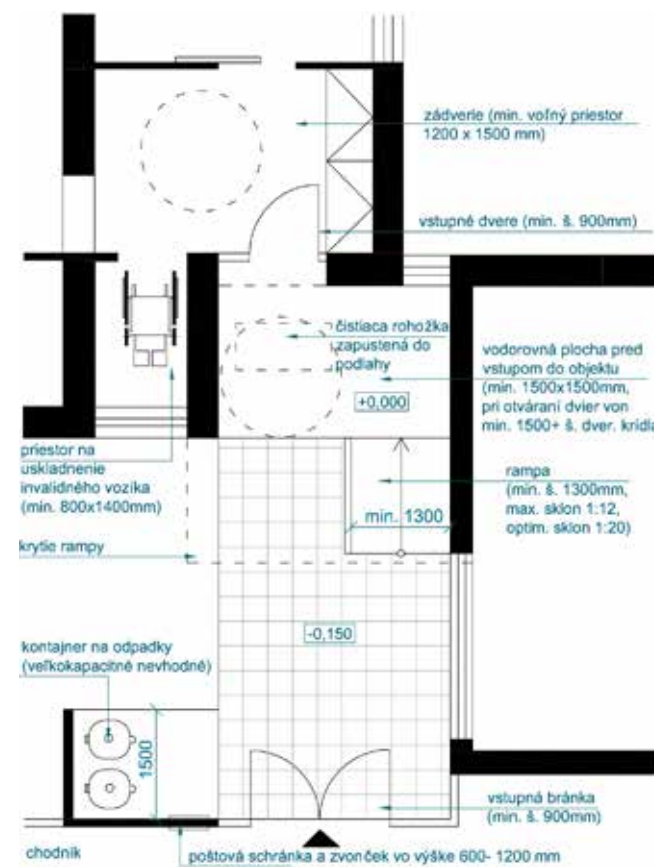
V súlade s princípmi univerzálneho navrhovania je okrem bezbariérovej prístupnosti nutné realizovať **premyslený orientačný systém v exteriérovom aj interiérovom prostredí.**

„SMART HOUSE“ – inteligentný dom:

- využíva systémy počítačového a elektronického riadenia a ovládania technických zariadení domu (kúrenie, osvetlenie a pod.),
- poskytuje senzorový systém na kontrolu pohybu, monitorovanie vitálnych funkcií a bezpečného lôžka (napríklad pád z postele),
- poskytuje bezpečnostný systém pre obyvateľov domu (ochrana pred vlámaním sa),
- umožňuje väčšiu nezávislosť a samostatnosť osôb so zdravotným postihnutím.

VSTUPNÉ PRIESTORY

Vstup do domu musí pôsobiť prívetivo, musí byť prekrytý, kvalitne osvetlený a z pohľadu prijímateľov so zrakovým postihnutím dobre vnímateľný. Bezbariérové prístupné musia byť aj vstup na pozemok a ostatné vstupy (zo záhrady, z terasy a pod.). Podrobné požiadavky na riešenie vstupných priestorov sú opísané v kapitole 5.1.

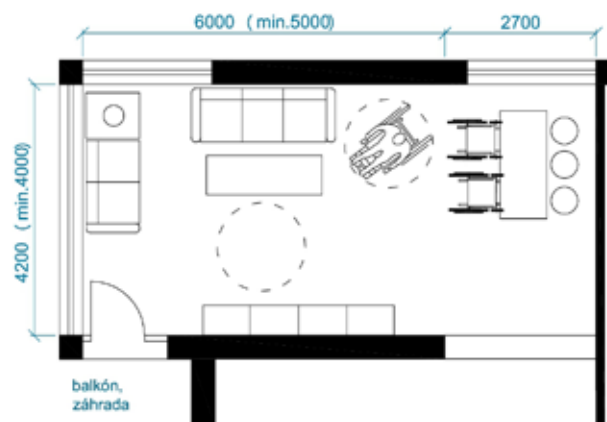
Obr. 7.3: Bezbariérové riešenie vstupu do rodinného domu

OBÝVACIA IZBA

Obývacia izba s jedálenským kútom/stolom by mala spĺňať tieto plošné štandardy:

- pre jednu osobu 22 m²,
- pre 2 – 4 osoby najmenej 24 m²,
- pre 5 – 6 osôb najmenej 28 m².

Rozmiestnenie nábytku musí umožňovať prechod medzi nábytkom (cca 900 milimetrov) a manévrovanie s invalidným vozíkom (Ø 1 500 milimetrov) pred stolovým nábytkom a odkladacími priestormi.

Obr. 7.4: Zariadenie obývacej izby vhodné aj pre osobu na vozíku

SPÁLŇA

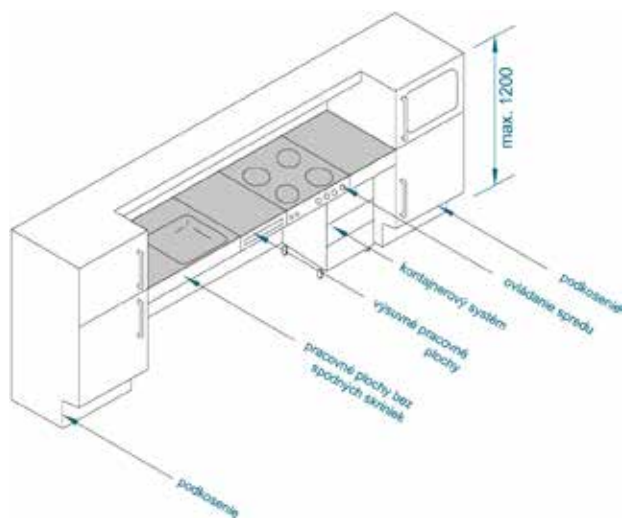
Spálňa musí zabezpečiť intimitu a pohodlie, dobré napojenie na hygienické zariadenie a v prípade potreby musí vyhovovať špeciálnym nárokom užívateľov. V zmysle Kritérií tvorby bytových jednotiek v procese DI (pozrite prílohu) má každý prijímateľ nárok na samostatnú izbu. Izbu musí mať možnosť užívať aj prijímateľ na invalidnom vozíku, preto je potrebné počítať aj s možnosťou použitia zdvíhacích zariadení (mobilných, pevne zabudovaných alebo koľajnicových). Usporiadanie nábytku v izbe musí umožniť manévrovanie s vozíkom pred posteľou, skriňou, pracovným stolom, komodou a pod. Viac informácií o dimenzovaní spálne a o možnostiach usporiadania nábytku pre prijímateľa na vozíku je uvedených v odseku: Minimálny rozmer jednoposteľovej izby v kapitole 7.2).

Obr. 7.5: Policový nábytok by mal byť v dosahovej výške sediacej osoby
(Zdroj: orkutwala)

KUCHYNSKÝ KÚT

Bezbariérová kuchynská linka by mala poskytovať možnosť zasunutia invalidného vozíka pod pracovnú plochu, drez a varnú dosku. Namiesto spodných skriniek je vhodné použiť kontajnerové skrinky, ktoré možno vysunúť alebo zasunúť pod pracovnú plochu. Ak je k dispozícii rúra na pečenie, mala by byť osadená vo zvýšenej polohe cca 800 milimetrov nad podlahou, pričom horná hrana rúry by nemala byť vyššie ako 1 200 milimetrov od podlahy. Horné skrinky alebo police sa nemusia navrhovať, postačia police umiestnené vo výške do 1 200 milimetrov. Ak sa horné skrinky predsa navrhujú, mali by byť osadené nižšie, ako je bežný štandard, alebo sa použijú výškovo nastaviteľné skrinky (na trhu sú dostupné posuvné alebo pantografové systémy).

Obr. 7.6: Model bezbariérovej kuchynskej linky

Obr. 7.7 a 7.8: Skrinky osadené na zvýšenom sokli čiastočne zabránia neželanému oderu nábytku od stúpačiek vozíka (vyššie Penzión Kleinwalsertal, nižšie – autor AKW, model ActivMotion®)

7.2 UPRAVITEĽNÁ BYTOVÁ JEDNOTKA

Upraviteľná bytová jednotka je charakteristická priestorovou a interiérovou flexibilitou. Umožňuje vykonať nevyhnutné úpravy dispozície bytu v krátkom čase, s nízkymi nákladmi a bez zmien na inštaláciách, technike, izolácii alebo nosnom systéme. Takto navrhnutá jednotka je optimálnym riešením pre prijímateľov PoSS, lebo umožňuje naplniť ich individuálne nároky.

Priestorová flexibilita

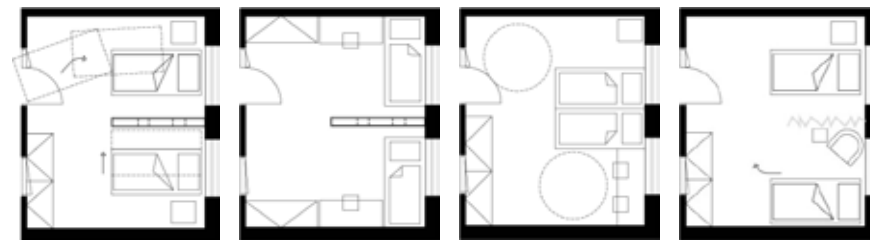
Prijímatelia majú nárok na samostatnú izbu, to však neznamená, že všetci budú chcieť bývať samostatne. Upraviteľná bytová jednotka umožňuje dodatočné oddelenie izieb napríklad posuvnou priečkou, priečkou zhotovenou formou suchej montáže, závesom, roletou a pod. podľa preferencií prijímateľov. Úpravy sa môžu realizovať aj v priestoroch hygieny, napríklad spojením toalety a kúpeľne môže vzniknúť bezbariérová hygienická kabína. Pri tvorbe projektovej dokumentácie upraviteľnej bytovej jednotky musí architekt dopredu počítať s variabilným usporiadaním priestorov, všetky detaily a technické riešenia musia byť dôkladne premyslené.

Interiérová flexibilita

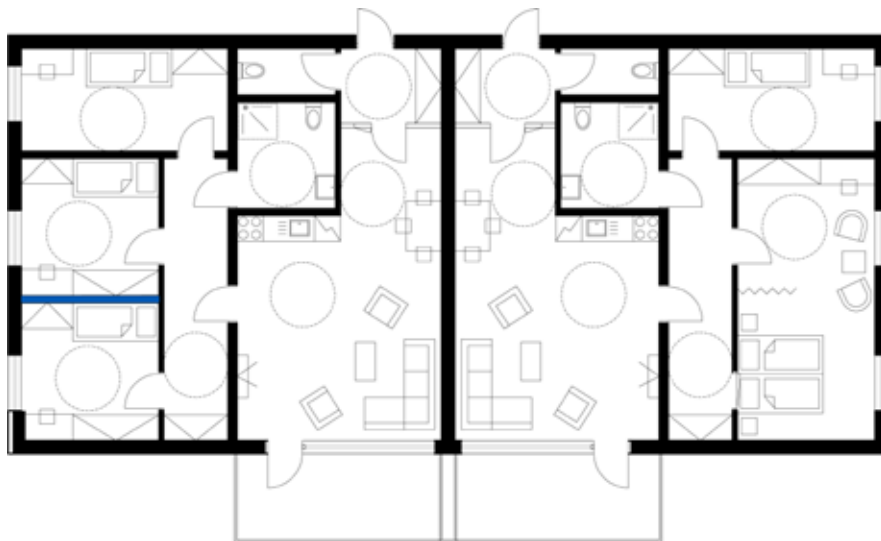
V upraviteľnej bytovej jednotke by mal byť použitý ľahko prenosný a adaptabilný nábytok a flexibilné deliace prvky, ktoré umožňujú vymedziť zóny v priestore bytu. Vhodné sú napríklad kontajnerové skrinky, výškovo nastaviteľné stoly a stoličky, paravány, ľahké regály a pod., aby si dokázali prijímatelia upraviť interiér podľa vlastných predstáv a aby im poskytoval dostatok súkromia.

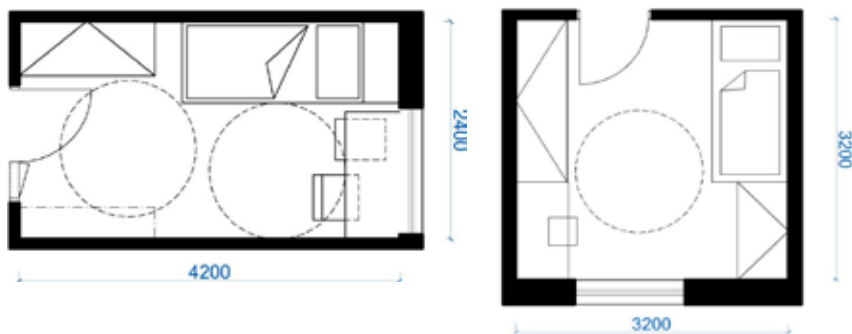
Obr. 7.9: Príklad priestorovej flexibility v upraviteľnom byte pre šesť užívateľov – izby sú dimenzované tak, aby mohli byť jednoposteľové alebo dvojposteľové; priestory izby možno predeliť montovanou priečkou, závesom a pod.

Obr. 7.10: Príklad interiérovej flexibility v upraviteľnom byte – v dvojposteľovej izbe, ktorá nadväzuje priamo na spoločenský priestor, môžu byť v prípade potreby umiestnení aj prijímatelia odkázaní na dlhodobú starostlivosť; aspoň jedny dvere by mali mať preto šírku otvárania 1 100 milimetrov (kvôli možnosti transportu lôžka).

Obr. 7.11: Upraviteľný byt pre troch užívateľov – zlúčením dvoch izieb vznikne dlhá izba, ktorá umožní delenie priestoru na funkčné zóny (nočná, denná, pracovná a pod.)

Obr. 7.12: **Minimálny rozmer jednoposteľovej izby 10 m²** – rozloženie nábytku umožňuje v prípade potreby aj manévrovanie s invalidným vozíkom. Dvere by mali byť odsadené od rohu miestnosti, aby sa dal efektívne využiť priestor izby. Dverná kľučka by mala byť odsadená od rohu cca 400 milimetrov.

PRÁVO NA SÚKROMIE

Ak sa prijímatelia rozhodnú obývať spoločne dvojposteľovú izbu, mali by mať možnosť vymedziť si vlastný priestor. Izbu je možné deliť na súkromné zóny pomocou závesu, posuvnej steny, paravánu, rolety alebo pomocou kontajnerových prvkov.

Obr. 7.13 – 7.15: Deliace prvky v izbe pomôžu dosiahnuť súkromie (Zdroje: Germania, Roomido)

UPRAVITELNÁ KÚPEĽŇA

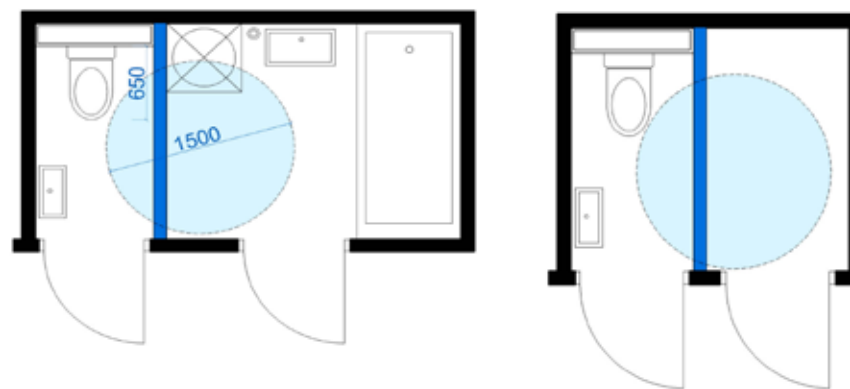
Upraviteľná kúpeľňa sa realizuje s víziou, že v budúcnosti bude slúžiť ako bezbariérová. Zväčšený priestor kúpeľne môže vzniknúť zlúčením toalety a kúpeľne, toalety a skladu/šatníka, kúpeľne a skladu/šatníka a pod. Odstrániteľná priečka (napríklad zo sadrokartónu) medzi zlúčenými priestormi sa realizuje až na záver, keď je hotový obklad stien a podlahy. V odstrániteľnej priečke nemôžu byť zabudované žiadne rozvody.

Pri tvorbe upraviteľnej kúpeľne je nutné počítať s potrebou sprchovacieho kúta v úrovni podlahy. Ak je v kúpeľni iba vaňa, musí byť **realizovaný aj podlahový vpust**, aby sa bolo možné v prípade potreby sprchovať vedľa vane alebo toalety.

Obr. 7.16: Bezbariérová kúpeľňa by nemala mať „nemocničný vzhľad“, na trhu sú dostupné rôzne produkty, pomocou ktorých možno dosiahnuť prívetivejšie dizajnové riešenia.

(Zdroj: Ahlbeck)

Obr. 7.17: Upraviteľná kúpeľňa – zväčšenie kúpeľne možno dosiahnuť pomocou odstrániteľnej priečky, ktorá je zabudovaná medzi dvomi priestormi formou suchej montáže; pri navrhovaní je potrebné počítať s podlahovým vpustom alebo odtokovým žlabom.

Dodatočné vybavenie upraviteľnej kúpeľne:

- osadiť **dlhé držadlá** na dvere²⁴,
- osadiť **držadlá** napríklad vedľa toalety, umývadla a v sprchovacom kúte podľa potrieb užívateľa, pričom steny, na ktorých sa predpokladá osadenie držiadiel, musia mať dostatočnú únosnosť,
- možnosť použiť **zdvíhacie zariadenie** ako pomôcku na transport,
- osadiť **nadstavec na toaletnú misu** s cieľom zvýšenia.

²⁴ Poznámka: Osoby na vozíku majú problém hlavne pri zatváraní dverí, lebo nedosiahnu na dvernú kľučku.

Osadenie prvkov kúpeľne

Pri návrhu upraviteľnej kúpeľne je dôležité umiestnenie zabudovaných kúpeľňových prvkov (zdravotnej keramiky), aby spĺňali v prípade potreby požiadavky bezbariérovej užívateľnosti.

Toaletná misa by mala byť v priestore umiestnená tak, aby bolo možné vedľa nej zasunúť invalidný vozík (aspoň na jednej strane toalety). Plocha na zasunutie vozíka môže byť zlúčená s priestorom sprchy. Treba si uvedomiť, že ľudia na vozíku používajú toaletu v závislosti od svojich schopností. Niektorí dokážu presadnúť na misu spredu, niektorí zľava alebo sprava. Ak sa v byte navrhujú dve kúpeľne, optimálne je, ak sa vytvorí plocha na zasunutie vozíka v jednej kúpeľni vľavo a v druhej kúpeľni vpravo.

V upraviteľnej kúpeľni môže byť osadená aj **klasická toaletná misa**, treba však preferovať dlhšie modely misy. Ak bude užívateľ potrebovať zvýšenú toaletnú misu, môže použiť nadstavec na WC, ktorý je bežne dostupný v predajniach zdravotníckych pomôcok.

Umývadlo je vhodné situovať na bočnú stenu v blízkosti toaletnej misy, aby si bolo možné umývať ruky priamo z toalety. Umývadlo však nemôže byť osadené na tej strane misy, na ktorej je situovaná plocha na zasunutie vozíka! Sifón pod umývadlom by mal byť priestorovo úsporný, aby umožnil zasunutie kolien pod umývadlo.

Všetky **spínače, zásuvky a ovládacie prvky** musia byť osadené v dosahu sediacej osoby. Spínač núdzového volania sa osadí vo výške cca 300 milimetrov od podlahy (dosah v ležiacej polohe).

Obr. 7.18: Stenová konštrukcia na zabudovanie držiadiel (Firma Geberit)

Obr. 7.19: Priestorovo úsporný sifón (Zdroj: perfecto.sk)

Obr. 7.20: Umývadlo so zabudovanými držadlami (firma HEWI)

Sprcha musí byť realizovaná v úrovni podlahy a odvodnená do podlahového, respektíve stenového vpustu, alebo odtokového žľabu. Aby voda netiekla po celej kúpeľni, odporúča sa realizovať plochú sprchovaciu vaničku.

Obr. 7.21 a 7.22: Plochá sprchovacia vanička (vľavo firma Bette, vpravo firma Kaldewei)

Vaňa nie je použiteľná pre mnohých užívateľov s telesným postihnutím, preto sa preferuje hlavne realizácia bezbariérovej sprchy. Vaňu možno realizovať len vtedy, ak sú v byte dve kúpeľne, z toho jedna môže mať vaňu za podmienky, že vedľa vane bude realizovaný aj podlahový vpust alebo odtokový žľab.

Doplnky v kúpeľni musia byť osadené tak, aby vyhovovali požiadavkám bezbariérovej prístupnosti. Držadlá môžu byť osadené až dodatočne, podľa individuálnych potrieb užívateľa.

Ak sa pod umývadlo umiestni skrinka, musí byť ľahko odstrániteľná. Všetky interiérové prvky (police, vešiaky, zrkadlo a pod.) musia byť osadené v takej výške, aby boli **v dosahu sediacej osoby**.

KONTAKT S EXTERIÉROM

Okná

Vizuálne prepojenie interiéru s exteriérom je veľmi dôležité hlavne pre prijímateľov pripútaných na lôžko. Okenné parapety by preto mali byť znížené na výšku 700 milimetrov. Ovládacie mechanizmy okien musia byť umiestnené vo výške najviac 1 200 milimetrov od podlahy.

Prechody na balkón a terasu

Pri výbere balkónových dverí je potrebné preferovať bezbariérové produkty. Prah balkónových dverí nemôže byť vyšší ako 20 milimetrov. Na trhu sú dostupné rôzne bezbariérové systémy s nízkym prahom, napríklad zdvižno-posuvné balkónové dvere.

Obr. 7.23: Pri bezbariérovom prechode na nekrytú terasu treba vyriešiť systém odvodnenia (Zdroj: Rainer Kittel)

7.3 INTERIÉROVÉ VYBAVENIE

Pri výbere alebo tvorbe interiérového vybavenia je vhodné preferovať nezabudované prvky nábytku, aby si ich mohli prijímatelia premiestňovať v priestoroch podľa svojich predstáv. Zabudované šatníkové skrine sú prijateľné napríklad v predsieni, kde sa nepredpokladá potreba premiestňovania.

Pracovný stôl

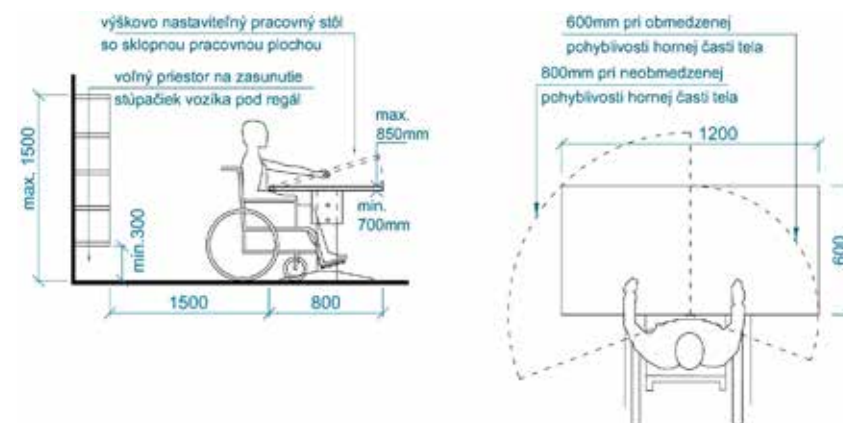
Preferuje sa výškovo nastaviteľný stôl, aby umožnil v prípade potreby zasunutie podrúčok invalidného vozíka pod stôl. Treba si uvedomiť, že elektrické invalidné vozíky majú sedaciu plochu a podrúčky umiestnené vyššie, ako je to pri mechanických invalidných vozíkoch. Pod stolom je vhodné umiestniť kontajnerovú skrinku na odkladanie písacích potrieb.

Úložné priestory pri stole

Úložné priestory pri stole musia byť v dosahovej vzdialenosti sediacej osoby, pričom najvyššia **polica na ukladanie** pomôcok musí byť vo výške cca 1 200 milimetrov od podlahy.

Lôžko

Pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu sú vhodnejšie vyššie lôžka (cca 450 – 500 milimetrov), aby sa im uľahčilo vstávanie. Kvôli úspore miesta sú vhodné lôžka s úložným priestorom. Ak sa v bytovej jednotke počíta s užívateľom odkázaným na dlhodobú sociálno-zdravotnú starostlivosť, treba uprednostniť pojazdné lôžko, aby ho bolo možné presúvať do spoločenskej miestnosti, jedálne, na terasu a podobne. Kolieska lôžka musia mať možnosť aretácie.

Obr. 7.24: Priestorové požiadavky pracovného stola

Obr. 7.25: Úložné priestory okolo pracovného stola musia byť v dosahu sediacej osoby

Úložné priestory

Pri výbere alebo návrhu šatníkovej skrine treba počítať s možnosťou výškového nastavenia tyče na zavesenie šatstva. Sediaca osoba dosiahne na tyč vo výške 1 200 milimetrov. Finančne náročnejším riešením sú pantografové systémy v šatníkových skriniach.

Obr. 7.26 a 7.27: Riešenie šatníka pre osobu na vozíku

Pri výbere nábytku pre osoby na vozíku treba počítať s častým poškodzovaním nábytku vo výške stúpačiek vozíka (cca 250 milimetrov od podlahy). Nábytok by mal byť do výšky 300 milimetrov chránený proti oderu, odporúča sa napríklad navrhovať nábytok na zvýšenom sokli, nožičkách alebo sa môžu ľahšie prvky nábytku (skrinky, komody, regály) zavesiť na stenu, aby pod nábytkom ostal voľný priestor.

Obr. 7.28 a 7.29: Voľný priestor pod skriňovým nábytkom
(Zdroje: MisuraEmme, Schöner Wohnen)

7.4 OSVETLENIE BYTOVEJ JEDNOTKY

Osvetlenie ovplyvňuje biorytmus človeka, podporuje aktivitu alebo spôsobuje útlm. Kvalita a intenzita osvetlenia je veľmi dôležitá najmä pre **osoby so zrakovým postihnutím**. Slabozraký človek potrebuje na prácu aj 10× viac svetla ako človek so zdravým zrakom.

Veľmi častým nedostatkom v bytoch je nerovnomernosť osvetlenia, keď sú v priestore vedľa seba miesta viac nasvietené a miesta veľmi tmavé. Tieto zmeny sú pre zrak veľmi namáhavé a únavné. V bytovej jednotke je preto potrebné rozmiestniť viac zdrojov svetla – stropné nástenné, stojacie, bodové a podobne. Zvýšenú pozornosť je potrebné venovať osvetleniu tých miest, na ktorých hrozí **nebezpečenstvo úrazu** (napríklad schodisko). Vhodným riešením je nainštalovanie automatického spínača osvetlenia, ktorý reaguje na pohyb.

Pri nevhodnom type osvetlenia alebo pri nevhodnej polohe svietidiel môže dochádzať k nežiaducemu **oslneniu**. Oslňovať môžu odrazy od zrkadiel alebo od lesklých povrchov nábytku, prípadne podláh. Dôležitý je výber správneho tienidla, zmena polohy a nastavenie svietidla, redukovanie lesklých povrchových materiálov v bytovej jednotke a podobne.

Pre lepšiu orientáciu v priestore bytovej jednotky možno využiť podsvietenie predmetov pomocou **LED pásov**. Podsvietiť je vhodné napríklad schodiskové stupne (ak sa v bytovej jednotke nachádzajú) alebo skrinky v komunikačnom priestore.

Denné svetlo

Aby do bytovej jednotky vnikalo čo najviac denného svetla, okná musia byť primerane veľké. Ak má miestnosť malú hĺbku, má mať zasklená plocha jednu sedminu až jednu osminu podlahovej plochy. Ak je miestnosť hlbšia ako širšia, má mať zasklená plocha jednu šestinú až jednu pätinu podlahovej plochy²⁵. Aby nedochádzalo k oslňovaniu pri slnečnom počasí, na okná je vhodné umiestniť tieniace systémy (žalúzie, rolety, závesy a pod.).

Umelé osvetlenie

Pri voľbe vhodného svietidla je potrebné vychádzať z účelu a miesta použitia. Rovnako je potrebné prihliadať **na bezpečnosť svietidla**, napríklad teplá žiarovka môže popáliť. Uprednostňujú sa svietidlá so žiarivkami 2D, ktoré dávajú mäkké svetlo a nehrejú. Napríklad pri halogénových žiarovkách hrozí riziko vznietenia, najmä ak sa lampa umiestni v blízkosti horľavých materiálov. Dôraz sa kladie najmä na kvalitu osvetlenia pracovného stola, pracovnej dosky v kuchyni a jedálenského stola. Pre väčšinu zrakových činností má svetlo dopadať na stôl zľava zhora, pri ľavákoch je to sprava zhora.

Pri inštalácii stropného osvetlenia sa odporúča využiť nepriame osvetlenie – odrazom od stropu. Pri priamom osvetlení je potrebné voliť také svietidlá, ktoré majú rovnomerne usmernený svetelný tok do okolia pomocou tienidla a rozptyľovača (difuzéra), aby sa zabránilo rušivým tieňom. Oslneniu zamedzuje aj tzv. optická mriežka na svietidle z vysokolešteného materiálu.

7.5 BÁZA TERÉNEJ SOCIÁLNEJ SLUŽBY

Báza je základňou zamestnancov terénnej formy sociálnej služby. Báza musí byť umiestnená v blízkosti objektov pobytových sociálnych služieb (bytových jednotiek).

Bázy môžu byť zriadené v prenajatých priestoroch, možno ich umiestniť v objektoch existujúcich a navrhovaných sociálnych služieb alebo ich začleniť do objektov nových pobytových sociálnych služieb. V záujme prijímateľov aj zamestnancov terénnej formy sociálnej služby je vhodné umiestniť bázy v spádovom území tak, aby bola dochádzková vzdialenosť zamestnancov čo najkratšia, **najviac však 10 kilometrov**.

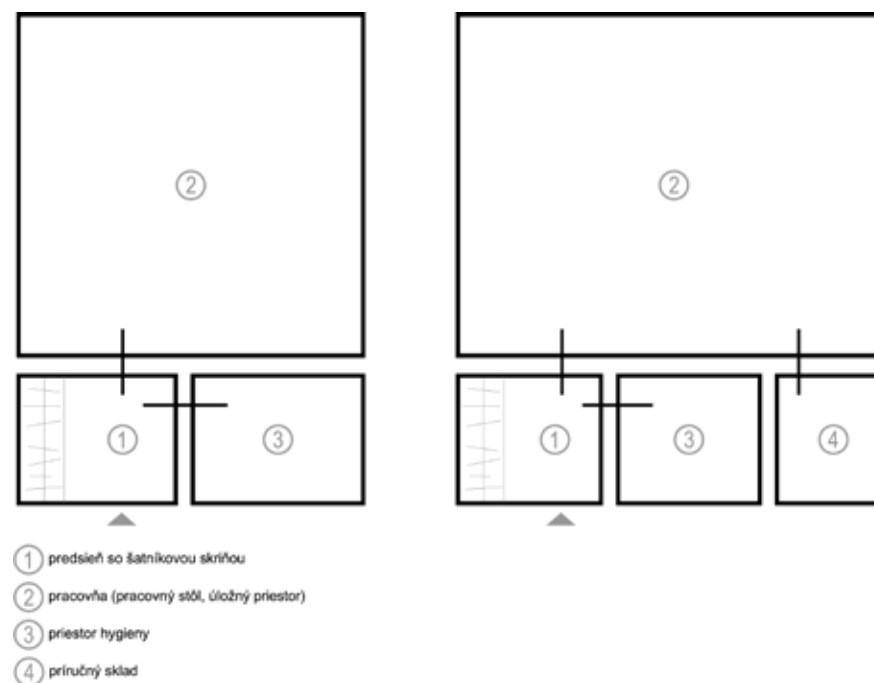
Ak sa báza situuje v objekte pobytovej sociálnej služby, musí byť umiestnená v samostatnom priestore. Báza teda nemôže byť situovaná priamo v priestore bytovej jednotky.

Nároky na veľkosť a skladbu priestorov bázy vychádzajú z požadovaného počtu zamestnancov terénnej formy sociálnej služby, ktorý je odvodený od kapacitných potrieb v danej lokalite. Pri tvorbe priestorov bázy je nutné počítať so skutočnosťou, že počas životnosti objektu sa môžu počty zamestnancov meniť v závislosti od počtu prijímateľov a ich požiadaviek. Počet zamestnancov určuje zákon o sociálnych službách a odvodzuje sa od počtu prijímateľov služby.

Báza musí poskytovať dostatok priestoru na uskladnenie zdravotníckych pomôcok a na vykonávanie administratívnych prác súvisiacich s evidenciou činností.

Báza by mala byť zložená minimálne z týchto základných priestorov:

- **predsieň** so šatníkovou skriňou na odkladanie šatstva,
- **pracovňa** s pracovným stolom a s dostatkom úložných priestorov,
- **priestor hygieny** – WC, umývadlo, sprcha.

Obr. 7.30: Prevádzkové schémy bázy terénnej formy sociálnej služby

8. AMBULANTNÉ SOCIÁLNE SLUŽBY

ASS poskytuje prijímateľom odbornú starostlivosť v súlade s cieľmi ich individuálnych plánov. Sociálna rehabilitácia sa realizuje formou rôznych aktivít, napríklad:

- **Ergoterapia** – odborná činnosť na osvojenie pracovných návykov a zručností pri vykonávaní pracovných aktivít pod odborným vedením s cieľom obnovy, udržania alebo rozvoja fyzických, intelektových a pracovných schopností.
- **Arteterapia** – využíva tvorivosť a reflexiu zameranú na proces alebo produkt; prijímateľ vytvára umelecké dielo prostredníctvom sebaujedenia, zručnosti a schopnosti komunikovať, využívajúc hmatové, estetické a emocionálne zážitky.
- **Muzikoterapia** – ide o účinok melódie, rytmu, harmónie a vyvolanie príjemných pocitov a predstáv.
- **Sociálna integrácia** – pomoc pri začleňovaní občana so zdravotným postihnutím do komunity.
- **Bazálna stimulácia** – terapia formou zmyslového poznávania.
- **Rehabilitácia** – nácvik chôdze a aktivizácia pohybových schopností na zlepšenie samoobslužných činností.
- **Voľnočasové, činnosťné terapie** – vykonávanie športových aktivít, prechádzok do blízkeho okolia, poznávanie prírody, návšteva kultúrnych podujatí a pod.

V zmysle kritérií DI sa v objekte ASS nemôžu nachádzať bytové jednotky pre prijímateľov pobytovej formy sociálnej služby, v tomto objekte sa však

môžu situovať priestory – bázy pre zamestnancov terénnej formy sociálnej služby.

Zloženie prevádzkových častí objektu ASS je závislé od potrieb zriaďovateľa sociálnej služby. Na tvorbu jednotlivých prevádzkových častí sa vzťahujú ustanovenia stavebnej legislatívy a hygienické normy, ktoré musia byť dodržané.

V objektoch ASS sú nosnými prevádzkovými časťami spoločenské a terapeutické priestory, ďalej sú tu situované oddychové priestory a priestory pre zamestnancov, ale aj napríklad výdajňa stravy, jedáleň (na základe požiadavky zriaďovateľa služby). Všetky priestory objektov ASS musia byť univerzálne prístupné a užívateľné.

V zmysle princípov univerzálneho navrhovania musia priestory ASS spĺňať tieto základné požiadavky:

- **bezbarierová prístupnosť a užívateľnosť všetkých prevádzkových častí zariadenia** – interiérových aj exteriérových (pozrite kapitoly 1 – 6),
- **jednoduchá orientácia v priestoroch zariadenia** – návrh orientačného systému,
- **adaptabilita priestorov** – možnosť variabilného usporiadania priestorov a interiérového vybavenia,
- implementácia **prvkov bezpečnosti** a predchádzanie úrazom.

8.1 ORIENTAČNÉ SYSTÉMY

Najväčšie problémy s orientáciou v priestoroch majú prijímatelia so zrakovým a s mentálnym postihnutím, preto sú pre nich veľmi dôležité rôzne orientačné pomôcky:

- **farebné kontrasty** – napríklad je vhodné použiť farebne kontrastné riešenie podlahy a steny alebo farebný kontrast medzi schodiskovým ramenom a stenou; vhodné je tiež farebné zvýraznenie orientačne dôležitých bodov, napríklad dverí alebo funkčných zón,
- **označenie celosklených plôch a dverí** – napríklad farebne kontrastnými grafickými prvkami, pričom je potrebné kontrastne zvýrazniť dverné krídlo (zmenou farby, grafického vyhotovenia, zväčšeným písmom, číslom a pod.),
- **veľké piktogramy** – označenie dôležitých priestorov veľkými piktogramami, ktoré sú dostatočne vnímateľné aj z väčšej vzdialenosti,
- **dobrá čitateľnosť nápisov** – písmo musí byť jednoduché, bezpätkové, umiestnené na kontrastnom podklade,
- **taktilné (dotykové) prvky** – napríklad reliéfny orientačný plánik vo vstupnom priestore, umelé vodiace línie vo veľkých a neprehľadných priestoroch formou rozličnej textúry a farby podlahovej krytiny, vhodné je tiež označenie účelu miestností reliéfnym popisom, reliéfne označenie podlaží na konci schodiskového zábradlia a pod.,
- **osvetlenie dôležitých bodov v interiéri** – napríklad LED pásmi.

Farebné kontrasty

Obr. 8.1 a 8.2: Kontrast medzi stenou a schodiskovým ramenom zlepšuje vnímateľnosť priestoru a zlepšuje bezpečnosť pri používaní schodiska (obr. vpravo znázorňuje vnímanie kontrastov slabozrakou osobou) (Firma Hewi)

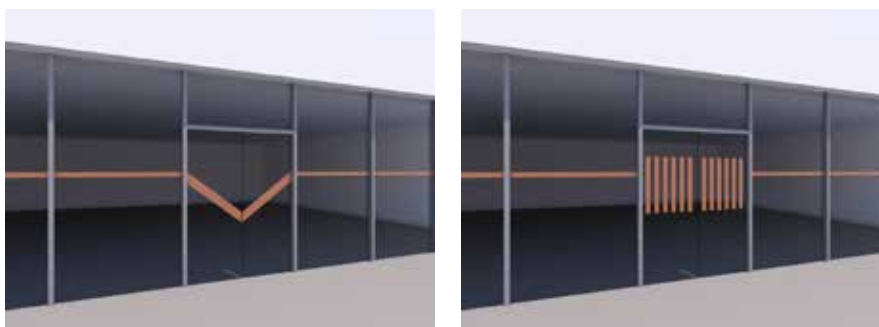

Obr. 8.3 a 8.4: Kontrastné riešenie dverí pre ľahšiu identifikáciu vstupov do miestností

Označenie sklenených dverí

Obr. 8.5 – 8.7: Sklenené dvere sú často slabo vnímateľné, a preto musia byť vo výške očí označené výrazným pásom, symbolmi a pod.

Obr. 8.8 a 8.9: Na celosklenenej stene je potrebné realizovať odlišné značenie na vstupných dverách do budovy alebo do miestnosti

Veľké piktogramy

Obr. 8.10: Označenie dôležitých priestorov veľkými piktogramami

Obr. 8.11: Obvyklé použitie farieb pre piktogramy:

- **modrá** pre informácie
- **zelená** pre bezpečnosť
- **žltá** pre riziko
- **červená** pre nebezpečenstvo

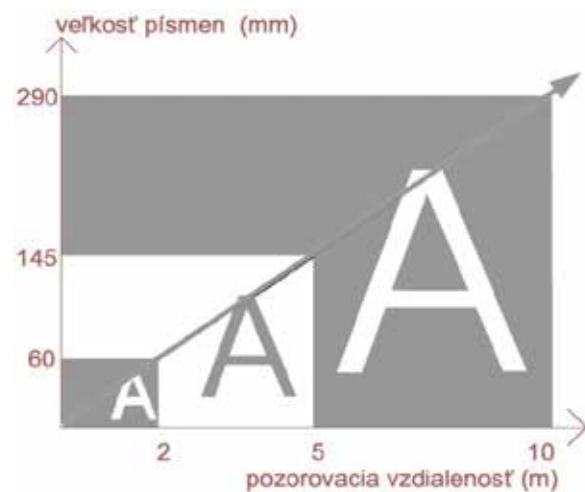

Dobrá čitateľnosť nápisov

Dostatočný **farebný kontrast medzi písmom a pozadím** textu patrí k základným pravidlám prístupnosti informačných systémov. Vysoký kontrast farieb má význam aj pre vidiaceho prijímateľa alebo návštevníka. Tiež si treba uvedomiť, že dôležitosť dostatočného kontrastu farieb narastá so znižujúcou sa veľkosťou písma.

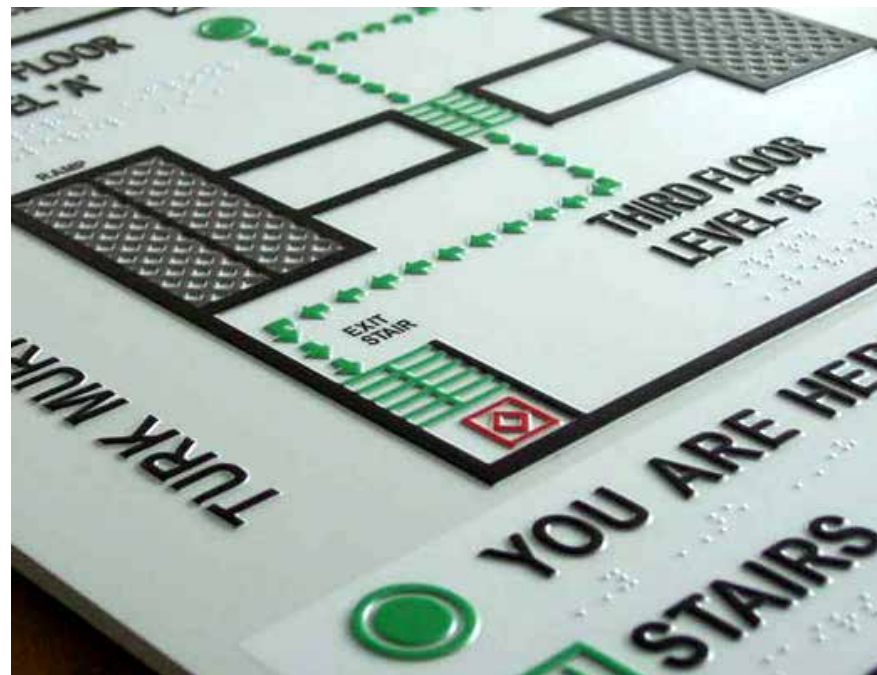
Písmo musí byť jednoduché a bezpätkové.

NÁPIS

Obr. 8.12: Čím väčšia je pozorovacia vzdialenosť, tým väčšie písmo treba použiť

Taktilné prvky

Obr. 8.13: Reliéfny orientačný plán môže byť situovaný vo vstupnom priestore zariadenia. Na pláne je použité reliéfne písmo, odporúča sa použiť aj Braillovo písmo.

(Zdroj: Eye Catch Signs International)

Obr. 8.14: Dotyková informácia vo výtahu

Reliéfne a Braillovo písmo musí byť situované vedľa tlačidiel a nie na nich. Ak je písmo na tlačidlách, nevidiaca osoba môže pri „čítaní“ dotykom nechtiať stlačiť viac tlačidiel, ako si želá.

8.2 ADAPTABILITA PRIESTOROV

Adaptabilitu budovy je potrebné vnímať ako schopnosť prispôbovať jej priestory s ohľadom na meniace sa prevádzkové požiadavky počas životnosti budovy alebo aj vzhľadom na individuálne nároky užívateľov. Tento strategický posun v prístupe k architektonickej tvorbe vyplýva z požiadaviek udržateľnej architektúry a univerzálneho navrhovania.

Pri tvorbe objektu ambulantnej formy sociálnej služby možno aplikovať princípy adaptability hlavne pri tvorbe spoločenských a terapeutických priestorov. Architekt musí s adaptabilitou priestorov počítať už pri tvorbe architektonického konceptu stavby v podobe premyslených stavebných systémov, ktoré umožnia jednoduché zmeny dispozície počas užívania objektu na účely sociálnych služieb.

Obr. 8.15: Mobilné deliace priečky (Firma Arcadia)

Priestorovú adaptabilitu možno dosiahnuť napríklad pomocou **mobilných deliacich priečok**. Na trhu sú dostupné deliace priečky s dobrou vzduchovou nepriezvučnosťou, s jednoduchou a ľahkou manipuláciou s jednotlivými posuvnými panelmi. Rovnako je možná voľba medzi plnou alebo sklenenou výplňou panelov. Pomocou deliacich priečok je možné zväčšovať alebo znižovať priestory a prispôbiť ich potrebám prevádzkovateľa služby alebo v závislosti od meniaceho sa počtu prijímateľov terapií.

Pri tvorbe adaptabilných priestorov je potrebné voliť interiérové vybavenie, ktoré možno prispôbovať meniacim sa situáciám. Vhodné sú menšie stoly, z ktorých možno vytvárať rôzne zoskupenia, stohovateľné stoličky, kontajnerové skrinky, paravány, pojazdné regály a pod.

Obr. 8.16: Príklad variabilného zoskupovania stolových prvkov podľa potreby terapeuta a podľa druhu vykonávanej činnosti. (Foto: Schöner Wohnen)

8.3 PRVKY BEZPEČNOSTI

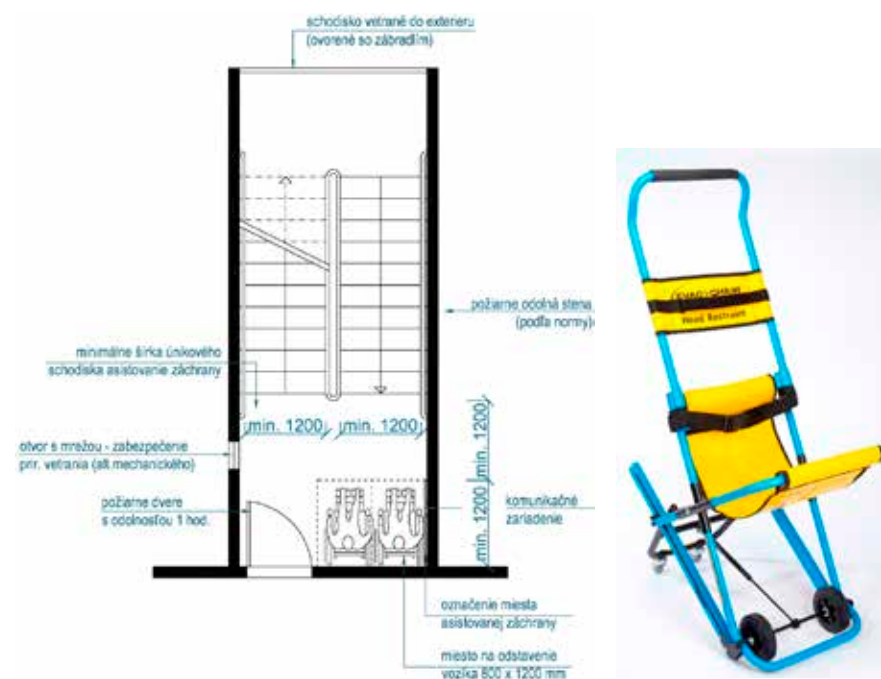
K častým úrazom môže dochádzať pred vstupom do objektu, hlavne v daždivom alebo mrazivom počasí. Rizikom sú neudržiavané a nevhodné **povrchy pred vstupom alebo rampy**. Vstupné priestory by preto mali byť zastrešené a rampy v exteriéri temperované. **Pochôdzne povrchy a podlahy** v exteriéri aj v interiéri musia byť protišmykovo upravené. Podlahy v interiéri sa nesmú lesknúť, aby sa nezhoršila orientácia v priestore.

Úrazom **v priestoroch schodiska** možno predchádzať vhodným riešením schodiska, tvarom schodiskových stupňov, ale aj voľbou tvaru zábradlia. Na schodiskách je veľmi dôležité umiestniť držadlá na obidvoch stranách schodiskového ramena, pretože sú nevyhnutnou pomôckou pri chôdzi. Na zaistenie bezpečnosti osôb so zrakovým postihnutím musí schodisko spĺňať požiadavky uvedené v kapitole 5.4. Ak je možné vstupovať pod rameno samonosného schodiska, treba navrhnuť zábranu vstupu do miest s podchodnou výškou nižšou ako 2 200 milimetrov.

V malých uzavretých **priestoroch toaliet a hygienických kabín** môže dôjsť k náhlej nevoľnosti alebo k pádu, preto sa musí dať dverový zámok núdzovo otvárať aj z vonkajšej strany kabíny. V kabínach je vhodné inštalovať zariadenia núdzového volania, ktoré sú napojené na 24-hodinovú službu zariadenia.

Dôležitým prvkom bezpečnosti prijímateľov ASS je vytvorenie plánu evakuácie osôb so zdravotným postihnutím.

Pri tvorbe **evakuačného plánu** treba myslieť na skutočnosť, že ťažko telesne postihnutí prijímatelia, respektíve aj zrakovo postihnutí prijímatelia, nedokážu opustiť priestory vyšších nadzemných podlaží bez pomoci. V blízkosti evakuačného výťahu alebo schodiska je preto vhodné vymedziť priestory, ktoré budú určené na čakanie odkázaných skupín prijímateľov na asistenciu. Na stene evakuačného schodiska musí byť zavesená **evakuačná stolička**.

Obr. 8.17: Na obrázku vľavo sú uvedené minimálne priestorové nároky na čakací evakuačný priestor a na obrázku vpravo je evakuačná stolička.

8.4 SPOLOČENSKÉ A TERAPEUTICKÉ PRIESTORY

Dvere do týchto priestorov musia byť široké najmenej 900 milimetrov.

Pri dvojkrídlových dverách musí mať aspoň jedno krídlo priechodnú šírku najmenej 800 milimetrov.

Požiadavky na vybavenie dverí sú uvedené v kapitole 5.3.

Zariadenie priestorov

V miestnosti musí byť vytvorený **manévrovací priestor** Ø 1 500 milimetrov pre osobu na vozíku pred úložným a skriňovým nábytkom.

Preferuje sa flexibilné usporiadanie stolového nábytku tak, aby bolo možné vytvoriť manévrovací priestor Ø 1 500 milimetrov aspoň pred niektorými pracovnými stolmi.

Dimenzovanie **priechodnej šírky** uličiek medzi nábytkom závisí od typu usporiadania sedenia v miestnosti. Priechodná šírka musí byť najmenej 900 milimetrov tak, aby bol umožnený plynulý a bezkolízny pohyb osoby na vozíku.

V terapeutických miestnostiach je potrebné zabezpečiť **prístup k umývadlu/drezu** (ak sa v miestnosti nachádza) aj pre osobu na vozíku s možnosťou komfortného používania. Umývadlo/drez musí byť podjazdné, musí byť teda pod ním voľný priestor s výškou 700 milimetrov na zasunutie nôh osoby sediacej na vozíku.

V spoločenských a terapeutických priestoroch by sa mali používať mobilné **kontajnerové úložné systémy** s možnosťou flexibilného usporiadania priestoru podľa druhu vykonávanej aktivity alebo usporiadania pracovného priestoru okolo pracovného stola.

Sedací nábytok

Z hľadiska nárokov užívateľov s obmedzenou schopnosťou pohybu musí byť aspoň časť sedacieho nábytku vybavená podrúčkami. Napríklad pri výbere **stoličiek** je vhodné vybrať stoličky s podrúčkami aj bez podrúčok. Vhodné sú aj stohovateľné stoličky.

Obr. 8.18-8.20: Sedací nábytok by mal mať podrúčky
(Zdroje: Objekta, Betty plast, Club8)

Pri výbere **čalúneného nábytku** je potrebné preferovať tvrdšie výplne. Aby sa uľahčilo vstávanie, mal by mať aj čalúnený nábytok podrúčky a výšku sedacej plochy cca 450 milimetrov.

JEDÁLEŇ

Vstupné dvere

Dvere do stravovacích priestorov musia mať šírku najmenej 800 milimetrov. Požiadavky na vybavenie dverí sú uvedené v kapitole 5.3.

Priestorové nároky

Komunikačné priestory medzi jedáľenskými stolmi a výdajnými pultmi a vzájomné odstupy medzi stolmi musia mať šírku najmenej 900 milimetrov. Odporúčaná šírka hlavných komunikácií je 1 200 milimetrov.

Výdaj jedál

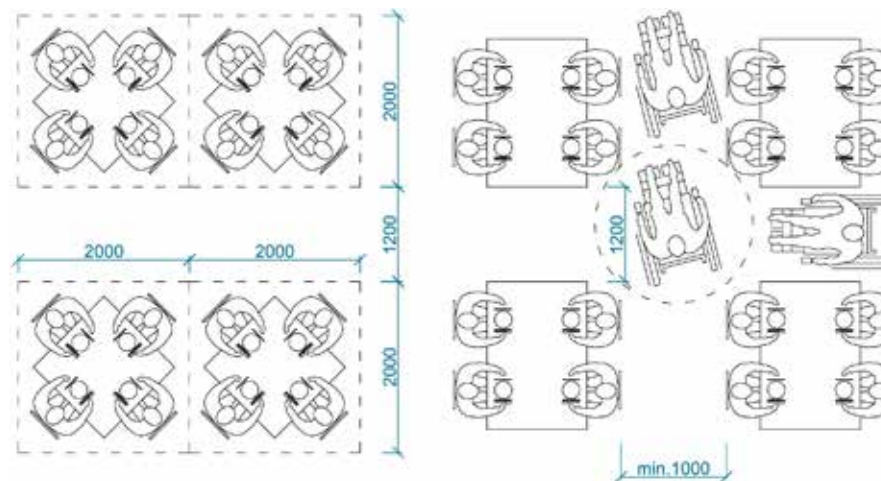
Výška pultu určeného na výdaj jedál (ak sa v priestore nachádza), alebo na odovzdanie špinavého riadu nesmie byť väčšia ako 900 milimetrov. Ak sa v jedálni nachádzajú samoobslužné pulty, ich výška by nemala presiahnuť 1 200 milimetrov.

Jedáľenský stôl

Konštrukcia a dizajn jedáľenského stola musí umožňovať zasunutie podrúčok invalidného vozíka, to si vyžaduje voľný podstolový priestor vysoký najmenej 700, hlboký 500 a široký 800 milimetrov. Do tohto priestoru nesmú zasahovať žiadne konštrukcie stola.

Samoobslužné automaty

Ak sa v budove nachádzajú automaty na nápoje alebo jedlo, musí byť k nim zabezpečený bezbariérový prístup. Pred samotným automatom musí byť k dispozícii manérovacia plocha \varnothing 1 500 milimetrov. Všetky prvky potrebné na obsluhu automatu (tlačidlá, otvor na vkladanie mincí, displej) musia byť umiestnené vo výške najviac 1 400 milimetrov nad podlahou.

Obr. 8.21: Dimenzovanie priestorov medzi jedáľenskými stolmi

Obr. 8.22: Priestor jedálne môže byť zlúčený so spoločenskou miestnosťou
(Autor: LSI Architects)

SPOLOČENSKÁ MIESTNOSŤ

V spoločenskej miestnosti sa realizujú denné programy, ktoré môžu mať rôzny charakter. Priestor musí byť navrhnutý tak, aby dokázal flexibilne reagovať na potreby poskytovateľov a prijímateľov služby. V záujme dosiahnutia požadovanej flexibility sa v tejto miestnosti môžu umiestniť rôzne druhy sedacieho a stolového nábytku, ako aj rôzne úložné systémy. V tomto priestore môže byť tiež situovaná malá kuchynská linka.

Pre zlepšenie orientácie je možné priestor miestnosti rozdeliť na funkčné zóny, ktoré sú farebne odlišné. Priestory nemusia byť vizuálne oddelené, ale ak je potrebné dosiahnuť v niektorej zóne intimitu, vhodné je oddelenie priestoru pomocou paravánov, roliet, alebo pomocou kontajnerových prvkov.

Obr. 8.23: Rozdelenie priestoru na funkčné zóny pomocou deliacich prvkov

(Zdroj: Riley Hospital)

TERAPEUTICKÉ PRIESTORY

Pracovný stôl

Za pracovným stolom pre prijímateľa na vozíku musí byť voľná manévrovacia plocha \varnothing 1 500 milimetrov.

Výška a konštrukcia pracovného stola pre prijímateľa na vozíku musí umožňovať pohodlné zasunutie vozíka s podrúčkami pod stôl, preto musí byť pod stolovou doskou voľný priestor:

- s výškou 700 milimetrov,
- šírkou 800 milimetrov,
- hĺbkou 500 – 550 milimetrov.

Výška pracovnej dosky môže byť nastaviteľná a sklápacia.

Stoličky

V terapeutických priestoroch je vhodné používať stoličky s nastaviteľnou výškou sedu. Stoličky by mali byť ľahko premiestniteľné a stohovateľné.

Úložné priestory

Úložné priestory musia byť riešené tak, aby boli najpoužívanejšie predmety umiestnené s ohľadom na dosahové vzdialenosti osoby na vozíku:

- najpoužívanejšie predmety vo výške najviac 1 200 milimetrov,
- odsadené od podlahy najmenej 300 milimetrov (kvôli predchádzaniu oderu od stúpačiek vozíka).

Je potrebné vytvoriť aj priestor na prípadné odkladanie kompenzačných pomôcok.

SOCIÁLNA REHABILITÁCIA

Sociálna rehabilitácia slúži na obnovenie sociálnych vzťahov, praktických schopností, psychosociálnych zručností prijímateľov sociálnych služieb a zameriava sa hlavne na tieto činnosti²⁶:

- **samostatnosť, nezávislosť od pomoci iných** – ovládanie sebaobslužných a domácných prác, schopnosť používať dopravné prostriedky, vybavovať si svoje osobné záležitosti, nakupovať a pod.,
- **dorozumievanie sa** – okrem bežnej hovorovej reči ide o zvládanie rôznych druhov náhradnej komunikácie (posunková reč, počítače...),
- **dobré spoločenské vystupovanie**, orientované na budovanie pozitívneho klientskeho imidžu,
- **oblasť individuálnych záujmov**,
- **rodinný život** – hospodárenie, udržiavanie bytu, výchova detí, spolunažívanie členov rodiny vrátane otázok sexuálneho spolužitia manželov.

V **rehabilitačnej miestnosti** sa vykonávajú činnosti, ktoré pomáhajú zlepšovať mobilitu prijímateľov, napríklad nacvičuje sa chôdza pomocou držiadiel, chôdza po schodoch, precvičovanie jemnej motoriky, nácvik priestorovej orientácie a pod.

Podlahy musia byť pevné, chránené proti oderu a pošmyknutiu sa. **Steny** tejto miestnosti musia byť chránené proti oderu od náradia a stúpačiek invalidného vozíka použitím vhodného obkladu do výšky 400 milimetrov od podlahy. Pri nácviku chôdze možno využívať stropný koľajnicový systém. Takisto je dôležité dodržať správne mikroklimatické podmienky priestoru

(vetranie, vlhkosť, teplota), lebo vydýchaný vzduch alebo vysoká teplota v miestnosti môžu spôsobiť poruchy v orientácii, rýchlu únavu či rozrušenie.

Obr. 8.24: V rehabilitačnej miestnosti môžu byť situované aj stoly na precvičovanie a naťahovanie skráteného svalstva; stoly by mali byť oddelené závesom, aby mal prijímateľ intimitu.

(Autor: Mosher Drew)

TRÉNINGOVÁ KUCHYŇA

Tento terapeutický priestor sa využíva pri príprave prijímateľov na samostatný život v zariadení podporovaného bývania. Aspoň jedna časť kuchyne by mala byť prispôsobená potrebám prijímateľov na vozíku.

Pracovná plocha a drez musia byť podjazdné, úložné priestory a rúra v dosahu sediacej osoby. Rovnako je potrebné počítať s možnosťou zasunutia kolien pod drez, sifón musí byť priestorovo úsporný.

Obr. 8.25: Bezbariérová tréningová kuchyňa (model METOD od firmy IKEA)

ARTETERAPIA

Priestor vhodný na arteterapiu by mal byť samostatný, aby v ňom bolo možné realizovať nerušene rôzne výtvarné činnosti. Tento priestor musí byť kvalitne osvetlený denným aj umelým osvetlením.

Neoddeliteľnou súčasťou priestoru arteterapie je príručný sklad a umyváreň na maliarske pomôcky, na umývanie rúk po práci a pod. Na stenách miestnosti sa umiestnia panely na vystavovanie výtvarných prác, respektíve police na umiestnenie trojrozmerných výrobkov.

Obr. 8.26: V miestnosti arteterapie je vhodné zvoliť nevýraznú farebnosť interiéru, aby vynikli výtvarné práce prijímateľov.

ERGOTERAPIA

Ergoterapia je inovatívna liečebná metóda, ktorá slúži na zlepšenie kvality života prijímateľa tým, že ho aktívne a zmysluplne zapája do rôznych pracovných činností. Pracovné aktivity sa môžu vykonávať v exteriérovom aj interiérovom prostredí. Pri vybavení týchto priestorov je potrebné preferovať ergonomický stolový a sedací nábytok s možnosťou výškového nastavenia, aby bolo možné vykonávať činnosti v stojacej alebo sediacej polohe.

Obr. 8.27 – 8.30: Vybavenie priestorov musí spĺňať požiadavky adaptability – vhodné sú výškovo nastaviteľné a kontajnerové prvky

Práca v záhrade

Na pestovanie rastlín je vhodné využiť **zvýšené záhony** (pozrite kapitolu 4.3), ktoré umožnia zapojiť sa do pracovných činností aj prijímateľom na invalidnom vozíku. Rovnako je možná práca v **skleníku**, myslieť však treba na jeho bezbariérové sprístupnenie (možnosť manévrovať s vozíkom medzi záhonmi, práca vo zvýšených polohách a pod.). Pre prácu v záhrade sú vhodné tzv. podjazdné záhony, ktoré sú prístupné aj pre osoby na vozíku.

Obr. 8.31: Zvýšené podjazdné záhony sú veľmi vhodné pre osoby na vozíku, negatívom sú nebezpečne vyčnievajúce ostré rohy (Jedličkúv ústav, Praha)

SNOEZELLEN

Snoezelen poskytuje ideálne prostredie pre viaceré podporné terapeutické aktivity. Príjemná atmosféra prispieva k vytvoreniu osobného vzťahu a skôr dochádza k možnosti komunikácie a interakcie medzi prijímateľom a terapeutom. Na rozvoj koncentrácie slúžia rozličné uvoľňovacie, relaxačné a dychové techniky, ktorými sa dosahuje hlbší stav uvoľnenia. Pozornosť nie je prvotne zameraná na výsledok, ale zámerom je skôr asistovať prijímateľovi pri získaní maximálneho potešenia z aktivít, ktorým sa spolu s terapeutom venuje.

Snoezelen prostredie ponúka množstvo možností využitia²⁷:

- **stimulácia (bazálna stimulácia)** – celé vybavenie a zariadenie miestnosti pôsobí na občanov so zdravotným postihnutím tak motivujúco, že majú chuť s nimi manipulovať a zároveň sa učiť, stimulovať jednotlivé zmysly alebo viaceré zmysly naraz – sensorická integrácia,
- **relaxácia** – prostredie tiež navodzuje stav uvoľnenosti a dajú sa v ňom využiť viaceré relaxačné techniky,
- **terapia** a rôzne formy intervencie kreatívnym spôsobom.

Biela miestnosť – zariadenie v nej je zamerané na rozvoj hmatu, čuchu, sluchu a zraku. Často sa využíva na voľné a pohodové aktivity, relaxáciu, aromaterapiu a masáže. Biele steny, strop, podlaha a vybavenie sa stávajú rozsiahlym trojdimenzionálnym plátnom na projekciu svetelných farebných efektov.

Tmavá miestnosť bola pôvodne navrhnutá pre prácu s deťmi so zrakovým postihnutím. Slúži najmä na stimuláciu zrakových schopností:

uvedomovanie si svetla, pozorovacie schopnosti, rozpoznávanie farieb. Steny, strop a podlaha sú tmavé – zvýraznenie svetelných efektov rôznych zariadení. Inštalujú sa tu svetelné panely aj fosforeskujúce predmety vystavené ultrafialovému žiareniu. V miestnosti je regulovateľné svetlo, ktoré sa podľa potrieb občana so zdravotným postihnutím alebo danej aktivity mení na šero alebo tmu.

Mäkká hravá miestnosť, nazývaná aj dobrodružná miestnosť, ponúka bezpečné miesto na hranie sa. Motivuje a stimuluje občana so zdravotným postihnutím do aktivity, slúži na rozvoj pohybových zručností, najmä vestibulárneho a proprioceptívneho systému. V miestnosti je prevažne mäkké vybavenie, ktoré umožňuje behanie, skákanie, odrážanie, lezenie, gúľanie alebo šmýkanie sa.

Obr. 8.32: Snoezelen s rôznymi svetelnými efektami (Lutherwood's Children's Mental Health Centre)

27 PONECHALOVÁ, D., 2009, str. 7

9. DEBARIERIZÁCIA

Na základe vykonaných prieskumov možno konštatovať, že v mnohých objektoch sociálnych služieb je potrebné vykonať debarierizáciu. Jednotný návod na odstránenie architektonických bariér neexistuje, pre každú budovu sa musia navrhnuť špecifické riešenia. Cieľom debarierizácie je, aby bol **objekt sociálnych služieb po adaptácii prístupný pre všetkých prijímateľov a návštevníkov vo všetkých prevádzkových častiach** vrátane exteriérových častí, teda aj priestory pred vstupom do budovy a vonkajšie priestory záhrady, ak sú k dispozícii.

Pri debarierizácii existujúcich exteriérových i interiérových prostredí je veľmi často potrebné vykonať dodatočné úpravy na **prekonanie výškových rozdielov**. Najvhodnejšia je realizácia **rampy**, pretože je univerzálne použiteľná a vhodná pre široké spektrum užívateľov. Rampa musí mať mierny sklon, aby ju dokázali použiť aj ľudia na vozíku, ktorí nemajú dostatočnú fyzickú silu. Rampa musí byť osvetlená, odvodnená a vybavená drážkami v súlade s ustanoveniami platnej legislatívy (pozrite kapitolu 5.4).

Ak nie je možné realizovať rampu (napríklad pri veľkých výškových rozdieloch alebo z dôvodu nedostatku priestoru), musia sa hľadať ďalšie možnosti debarierizácie vzhľadom na konštrukčné, statické, priestorové a pamiatkové danosti objektu. Aby sa zabezpečili požadované nároky na bezbariérovú prístupnosť a užívateľnosť budovy, je na prekonávanie výškových rozdielov často nutné použiť doplnkové zdvíhacie zariadenia.

Druhy doplnkových zariadení:

- zvislé zdvíhacie plošiny,
- schodiskové plošiny,
- schodolezy.

V praxi sa preukázalo, že na prekonanie výškových rozdielov sú **vhodnejšie zvislé zdvíhacie plošiny ako schodiskové plošiny**, hlavne z dôvodu univerzálnej využiteľnosti, ľahšej manipulácie, väčšej rýchlosti pri prekonávaní výškového rozdielu a mnohokrát aj menších priestorových nárokov. Schodisková plošina by sa mala inštalovať len v nevyhnutnom prípade, teda tam, kde nemožno použiť rampu, výťah ani zvislú zdvíhaciu plošinu alebo ak sa musí debarierizovať pamiatkovo chránený objekt, kde nie je možné meniť zväčšený pohľad priestorov.

Vo viacerých prípadoch je žiaduca **komplexná adaptácia výťahov**. Z konštrukčného hľadiska je najnáročnejšie vyriešiť problém s výťahom, ktorého kabína nemá dostatočné rozmery. Zväčšenie výťahovej šachty je často nereálne alebo finančne veľmi náročné. V niektorých prípadoch je pri nedostatočných rozmeroch šachty výťahu možné nahradiť hrubé železobetónové závažie užším oceľovým, čím sa podarí „ušetriť“ priestor na zväčšenie kabíny.

V prvej etape debarierizácie možno odstrániť prekážky, ktoré sú finančne menej náročné, napríklad možno odstrániť predmety, ktoré prekážajú alebo ohrozujú osoby so zrakovým postihnutím pri pohybe po chodbách, ďalej možno osadiť reliéfne štítky na stene vedľa dverí, aby dokázali ľahšie identifikovať účel miestnosti a pod.

9.1 ZVISLÉ ZDVÍHACIE PLOŠINY

Ponúkajú výhodu oproti ostatným vymenovaným doplnkovým zariadeniam, pretože na zvislých zdvíhacích plošinách možno prepravovať nielen osoby na vozíku, ale i osoby pohybujúce sa pomocou iných pomôcok pri chôdzi, seniorov, osoby s batožinou či detským kočíkom a pod. Ich ďalšou prednosťou je, že pri správnom priestorovom a architektonicko-dizajnerskom návrhu (okapatovanie plošiny, materiálový výber a pod.) je možné dosiahnuť porovnateľnú kvalitu riešenia ako pri výťahu.

Dodávateľské firmy ponúkajú niekoľko typov zvislých zdvíhacích plošín v závislosti od možného zdvihu (od 600 do 13 000 milimetrov), nosnosti a konštrukčno-technického riešenia.

Obr. 8.33: Zvislé zdvíhacie plošiny možno realizovať v interiéri aj exteriéri
(Firma: Lift Reith)

Obr. 8.34: Zvislú zdvíhaciu plošinu možno používať rovnako komfortne ako výťah
(Firmy: Velcon, Ares)

Zvislá zdvíhacia plošina sa môže dodať spolu so samonosným alebo nesamonosným opláštením, prípadne sa môže inštalovať do murovanej šachty. Základová priehlbeň má spravidla nízku výšku (napríklad model VELCON E07 len 12 centimetrov). Plošina sa môže inštalovať aj k fasádam budov, a preto sú výťahové dvere osadzované priamo do fasády. Dvere výťahu je možné dodať aj hliníkové (termické), a dosiahnuť tak výborné tepelno-technické hodnoty prestupu tepla medzi interiérom a exteriérom budovy. Po dohode s dodávateľom plošiny možno dosiahnuť prijateľné dizajnové riešenia.

9.2 SCHODISKOVÉ PLOŠINY

Schodiskové plošiny sú pomocné zariadenia slúžiace na prepravu osôb na vozíku, prípadne ťažko chodiacich ľudí, za podmienky, že plošina má nainštalované aj sklopné sedadlo. Schodiskové plošiny sa majú vo verejných priestoroch použiť **len vo výnimočných prípadoch** (napríklad pri pamiatkovo chránených objektoch) z dôvodu ich neoperatívneho a obmedzenej použiteľnosti pre niektoré skupiny zdravotne a inak znevýhodnených ľudí. Navyše, osoby na vozíku sa často sťažujú na pomalosť zariadenia a nutnosť osobnej asistencie pri jeho používaní.

Pri inštalácii šikmej plošiny je najbežnejším konštrukčným riešením zakotvenie kovovej vodiacej konštrukcie do stien schodiskového priestoru alebo na zábradlie.

8.35: Pri návrhu schodiskovej plošiny je potrebné počítať s dostatočným priestorom pred sklopnou schodiskovou plošinou na manévrovanie s vozíkom.

(Firmy: Velcon, Ares)

9.3 SCHODOLEZ

Osobitným pomocným zariadením je **schodolez**, ktorý umožňuje osobám na invalidnom vozíku prekonať schody. Schodolez môže byť účinnou pomôckou pre niektorých prijímateľov sociálnych služieb, lebo je prenosný a vhodný na prekonávanie architektonických bariér vo verejných priestoroch a v občianskych budovách, kým tieto stavby nebudú debarierizované. Nevýhodou je, že pri používaní schodolezu musí byť k dispozícii aj vyškolená osoba, ktorá vie zariadenie bezpečne používať a poskytovať asistenciu pri preprave. Aj toto riešenie je potrebné považovať teda iba za dočasné.

Obr. 8.36: Rôzne modely schodolezov
(Firma: Ares)

10. KRITÉRIÁ TVORBY BYTOVÝCH JEDNOTIEK V RÁMCI DI

Kritériá umiestnenia bytovej jednotky

1. *Bytová jednotka musí byť umiestnená v lokalite, v ktorej sú dostupné ambulantné sociálne a verejné služby (objekty občianskej vybavenosti), napríklad priestory obvodného lekára, lekárne, predajne potravín, stravovacieho zariadenia, školy, pošty, miestneho úradu, kultúrneho strediska, sakrálnej stavby, športoviska a pod.*
2. *Počet prijímateľov pobytových sociálnych služieb (v bytových jednotkách) v jednej lokalite by nemal byť väčší ako 4 % z celkového počtu obyvateľov lokality.*
3. *Bytové jednotky nemôžu byť umiestnené v blízkom susedstve, nie je prípustné vytváranie areálov. V blízkom susedstve môže žiť najviac dvanásť užívateľov bytových jednotiek.*
4. *Bytová jednotka je umiestnená v bežnej zástavbe rodinných alebo bytových domov v obci, respektíve mestskej časti. Na objekte, v ktorom je situovaná bytová jednotka, sa neumiestňuje nápis označujúci sociálnu službu.*
5. *Bytová jednotka nie je v rovnakom objekte a nie je v blízkom susedstve s ambulatnou sociálnou službou ani v blízkom susedstve priestorov, kde sa vykonávajú pracovné činnosti a denné programy pre užívateľov bytovej jednotky.*
6. *V každej lokalite, v ktorej sú situované bytové jednotky, je umiestnená najmenej jedna báza.*
7. *Báza môže byť súčasťou objektu, v ktorom sú situované bytové jednotky, ale nemôže byť umiestnená priamo v priestoroch bytovej jednotky.*

Kritériá usporiadania a užívania bytovej jednotky

1. *Priestory jednej bytovej jednotky môže obývať najviac šesť užívateľov za podmienky, že sú dodržané minimálne priestorové požiadavky. Preferujú sa bytové jednotky s malým počtom užívateľov.*
2. *V jednom objekte, v ktorom sú situované bytové jednotky, môže žiť najviac dvanásť prijímateľov pobytovej sociálnej služby.*
3. *Bytové jednotky umožňujú užívateľom vykonávanie bežných činností, napríklad spanie, vykonávanie hygieny, prípravu stravy, pranie bielizne a vytváranie spoločenských kontaktov. V bytovej jednotke majú užívatelia právo viesť samostatný život.*
4. *Zloženie užívateľov bytovej jednotky musí zodpovedať ich želaniam, platí to aj pre zloženie bytovej jednotky podľa pohlaví. V jednej bytovej jednotke môžu byť umiestnení užívatelia s rôznym druhom a mierou zdravotného postihnutia.*
5. *Každý užívateľ bytovej jednotky má nárok na samostatnú izbu (spálňu); jednu dvojlôžkovú izbu môžu obývať dvaja užívatelia za podmienky, že si spoločne užívajú izbu.*
6. *Priestorové usporiadanie a vnútorné vybavenie nových bytových jednotiek by malo byť upraviteľné tak, aby umožňovalo naplnenie individuálnych nárokov užívateľov.*
7. *Jednu hygienickú bunku môžu obývať najviac traja užívatelia bytovej jednotky. Každá hygienická bunka musí spĺňať plošné štandardy bezbariérovej prístupnosti.*
8. *Priestory bytovej jednotky majú osobný charakter, užívatelia si ich môžu vybaviť vlastným nábytkom, môžu si zvoliť farby stien, použiť vlastné bytové doplnky a pod. Vybavenie spĺňa požiadavky zdravého a bezpečného bývania a nesmie obmedzovať a ohrozovať užívateľov bytovej jednotky.*

Minimálne priestorové požiadavky bytovej jednotky

1. *Novopostavené alebo prestavané bytové jednotky a ich bezprostredné okolie musia spĺňať princípy univerzálneho navrhovania. Táto požiadavka sa nevzťahuje na prenajaté bytové jednotky, ak ich nebudú užívať prijímatelia s obmedzenou schopnosťou pohybu.*
2. *Vstup do objektu, v ktorom sú situované bytové jednotky, musí byť prístupný v úrovni komunikácie pre chodcov bez vyrovnávacích stupňov. Pri debarierizácii vstupu do objektu možno pred vstupom realizovať rampu alebo zvislé zdvíhacie zariadenie.*
3. *Podlahová plocha izby s jedným lôžkom má plošnú výmeru najmenej 10 m². Do podlahovej plochy izby nie je zahrnutá plocha predsieni.*
4. *Priestorové nároky hygienickej bunky a kúpeľne zodpovedajú požiadavkám bezbariérovej prístupnosti.*
5. *Priechodná šírka chodby a predsieni musí byť najmenej 1 500 milimetrov. Priechodná šírka chodby nesmie byť zúžená zariadenými predmetmi.*
6. *Priechodná šírka dverí musí byť najmenej 800 milimetrov (vzťahuje sa aj na dvere do hygienických a skladovacích priestorov). Dvere musia byť bezprahové.*
7. *Usporiadanie nábytku v bytovej jednotke musí umožňovať pohyb na invalidnom vozíku a pohyb s mobilným zdvíhacím zariadením. Vedľa postele, pred pracovným stolom, úložným priestorom a kuchynskou linkou musí byť dodržaná voľná manévrovacia plocha Ø 1 500 milimetrov.*
8. *Všetky ovládacie prvky, mechanizmy a police na odkladanie vecí sú osadené vo výške najviac 1 200 a najmenej 400 milimetrov od podlahy.*
9. *Ak je k bytovej jednotke pričlenený balkón alebo terasa, musí byť zabezpečený bezbariérový prechod do exteriéru. Táto požiadavka sa vzťahuje aj na prechod zo spoločných priestorov domu do záhrady (ak existuje).*

ZÁVER

Na Slovensku žije mnoho občanov so zdravotným postihnutím a starších ľudí, pre ktorých je veľmi dôležité finančne dostupné, bezbariérové a bezpečné bývanie. „*Naša scéna reaguje na požiadavky trhu – uspokojuje náročnú solventnú klientelu, ale nevytvára dostatok cenovo prístupnejších bytov. Aj keď započítame do celkovej štatistiky dotované bývanie – dopyt po takomto druhu bytov vysoko prevyšuje ponuku.*“²⁸ Za posledných dvadsať rokov sa na Slovensku postavilo len veľmi málo bezbariérových a sociálnych bytov, nároky osôb so zdravotným postihnutím sú čiastočne uspokojované hlavne prostredníctvom štátnych dotácií na debarierizáciu vlastného bývania tzv. „bytov osobitného určenia“ alebo tzv. „chráneného bývania“. Prax však preukázala, že mnoho existujúcich komerčných, družstevných alebo sociálnych bytov sa nepodarilo uspokojivo debarierizovať či už z dôvodu nevhodného konštrukčného systému, chýbajúceho výťahu v bytovom dome alebo sťaženej realizácie bezbariérového sprchovacieho kúta na úrovni podlahy hlavne v panelových bytových domoch. Tento nepriaznivý stav na trhu s bytmi a komplikácie pri debarierizácii spôsobujú, že mnohí ľudia so zdravotným postihnutím alebo seniori sú nútení hľadať vhodnejšie alternatívy bývania, niektorým je poskytnuté bývanie v zariadeniach podporovaného bývania, ale mnohí z nich sú dobrovoľne umiestnení v inštitucionálnych zariadeniach, lebo inú možnosť nemajú.

Cieľom procesu transformácie sociálnych služieb je poskytovať odkázaným skupinám obyvateľstva opateru predovšetkým v domácom prostredí, a preto je potrebné prijať účinné opatrenia aj v oblasti sociálneho a komerčného bývania. Tieto opatrenia sú nevyhnutné aj z dôvodu zabezpečenia sociálnej udržateľnosti, ktorá vyplýva z trendu starnutia populácie, ale aj z dôvodu

²⁸ BACOVÁ, A., 2007, str. 33

zvýšených nárokov užívateľov bytov na adaptabilitu priestorov v súvislosti s nevyhnutnými zmenami v životných cykloch rodiny.

Veríme, že táto publikácia inšpiruje architektov a projektantov pri tvorbe investičných projektov v rámci procesu transformácie a deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb, pri tvorbe komerčných a sociálnych bytov, ale aj stavieb určených na užívanie verejnosťou.

Zoznam použitých skratiek

ASS	Ambulantná forma sociálnej služby
DI	Deinštitucionalizácia
DPOZP	Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím
DSS	Domov sociálnych služieb
IA	Implementačná agentúra
KoSS	Komunitná sociálna služba
MHD	Mestská hromadná doprava
MKF	Medzinárodná klasifikácia funkčnej schopnosti, dizability a zdravia (WHO)
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
NP	Národný projekt
PoSS	Pobytová forma sociálnej služby
TP	Transformačný plan
TSS	Terénna forma sociálnej služby
UN	Univerzálne navrhovanie
ZP	Zdravotné postihnutie

Literatúra

- ALMBERG, C., PAULSSON, J. (1991): GroupHomes and GroupsofHomes. AlternativeHousingConcepts and TheirApplication to ElderlyPeoplewithDementia in Sweden. In: Preiser, W.F.E. et al. (editors): DesignIntervention. Toward a More HumaneArchitecture. New York: VanNostrandReinhold, 1991, ISBN: 0-442-27333-9, str. 223 – 237
- BACOVÁ, A. (2007): Nové koncepty súčasného bývania. In: Bacová et al: *Bytové domy na Slovensku: Teória. Recenzie. Diskusia*. Bratislava : Eurostav, 2007, str. 16 – 33. ISBN: 978-80-89228-13-3.
- BACOVÁ, A., PUŠKÁR, B., VRÁBLOVÁ, E. (2015): Nové modely bývania/ NeueWohnmodelle. Praha: NakladatelstvíGasset – AllanGintel, 2015, 265 strán, ISBN: 978-80-87079-47-8
- BACOVÁ, A. a kol.: Bytové domy na Slovensku. Bratislava: Vydavateľstvo Eurostav, 2007, 162 strán, ISBN: 978-80-89228-13-3
- BURGSTAHLER, S. E. (2008): Universal Design in Higher Education. In: Burgstahler, S., Cory, C.R.(editors): Universal Design in Higher Education. From Principles to Practice. Cambridge: Harvard Education Press, 2008, str. 7 – 9
- ČEREŠŇOVÁ, Z. (2007): Nízkorozpočtová architektúra. In: Bytové domy na Slovensku: Teória. Recenzie. Diskusia. Bratislava: Eurostav, 2007. ISBN: 978-80-89228-13-3, str. 138 – 141
- ČEREŠŇOVÁ, Z. (2008): Všeobecne platné požiadavky na bezbariérové prostredie: 2.3: Orientačné systémy pre zrakovo postihnuté osoby. In: Samová, M. a kol. Tvorba bezbariérového prostredia. Základné princípy a súvislosti. Bratislava: Eurostav, 2008. ISBN: 978-80-89228-10-2, str. 20 – 24
- ČEREŠŇOVÁ, Z. (2008): Vzdelávanie, práca, obchod a služby: 5.1 Vzdelávanie. In: Tvorba bezbariérového prostredia: Základné princípy a súvislosti. Bratislava: Eurostav, 2008,. ISBN: 978-80-89228-10-2, str. 79 – 86
- ČEREŠŇOVÁ, Z., ROLLOVÁ, L. (2015): Tvorba inkluzívneho vysokoškolského prostredia. Bratislava: Nakladateľstvo STU, 176 strán, 2015, ISBN: 978-80-227-4452-2
- GRAYSON, P. J. (1991): The Best of Design for the Elderly. In: Preiser, W. F. E. et al. (editors): Design Intervention. Toward a More Humane Architecture. New York: Van Nostrand Reinhold, 1991, ISBN: 0-442-27333-9, str. 121 – 152
- KORČEK,P., ROLLOVÁ, L.(2014): Wayfinding system in public transport for people with visual impairment. In *ICTTE –International conference on traffic and transport engineering: proceedings*. 1. vyd. Belgrade: City netscientificresearch center, 2014, str. 343 – 349. ISBN: 978-86-916153-1-4.
- KRUPA, S. a kol. (2007): Transformácia domovov sociálnych služieb s cieľom sociálnej a pracovnej integrácie jej obyvateľov. Bratislava: Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, 2007, 198 strán. ISBN: 80-970004-2-4
- KRUPA, S. (2013): Deinštitucionalizácia sociálnych služieb z pohľadu teórie sociálnej práce. In: INTEGRACIA 1 – 2/2013, str. 10 – 16
- MACE, R. L., HARDIE, G. J., PLACE, J. P. (1991): AccessibleEnvironments. Toward Universal Design. In: Preiser, W. F. E. et al. (editors): DesignIntervention. Toward a More Humane Architecture. New York: Van Nostrand Reinhold, 1991, ISBN: 0-442-27333-9, str. 155 – 175
- MACHÁČEK, P. (2002): Jak správně svítit a vytvořit vhodné podmínky pro slabozrakého člověka. Praha: Tyfloservis, 2002, ISBN: 80-238-9231-2
- MAISEL, J. L., SMITH, E., STEINFELD, E. (2008): Increasing Home Access: Designing for Visitability. Washington D.C.: AARP, 2008, str. 117
- PONECHALOVÁ, D. (2009): Snoezelen: Úvod do tematiky. Vyd. 3lobit, o.z., Bratislava, 2009.
- ROLLOVÁ, L. (2007): Bezbariérové bývanie. In: Bytové domy na Slovensku: Teória. Recenzie. Diskusia. Bratislava: Eurostav, spol. s.r.o., 2007,– ISBN:

- 978-80-89228-13-3, str. 76 – 89
- ROLLOVÁ, L. (2008): Budovy na bývanie. In: Tvorba bezbariérového prostredia: Základné princípy a súvislosti. Bratislava: Eurostav, 2008. ISBN: 978-80-89228-10-2, str. 63 – 78
- ROLLOVÁ, L., SAMOVÁ, M., ČEREŠŇOVÁ, Z., KONČEKOVÁ, D., KORČEK, P. (2015): Identifikácia architektonických bariér v prostredí. Vysoké školy a študentské domovy. Bratislava: Nakladateľstvo STU, 137 strán, 2015, ISBN: 978-80-227-4451-5
- SAMOVÁ, M. a kol. (2008): Tvorba bezbariérového prostredia. Základné princípy a súvislosti. Bratislava: Eurostav, 2008. ISBN: 978-80-89228-10-2
- SAMOVÁ, M. a kol. (2010): Audit bezbariérovosti prostredia. Bratislava: CEDA FA STU, 2010. ISBN: 978-80-970177-6-7
- ŠESTÁKOVÁ a kol. (2012): Bydlení (nejen) pro lidi s postižením. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Praha, 2012, ISBN: 978-80-7421-042-6

Dokumenty, usmernenia a legislatívne predpisy

- BS 9266:2013 Design of accessible and adaptable general needs housing – Code of practice. [online]. The British Standards Institution 2013. [cit: 2015-05-19]. Dostupné na internete: <<http://www.leeds.gov.uk/docs/CD610%20BS9266%202013%20Design%20of%20Accessible%20Housing.pdf>>
- Building for Everyone: A Universal Design Approach. (séria 10 publikácií) Booklet 2 - Entrances and horizontal circulation Booklet 3 - Vertical circulation. [online]. [cit: 2015-08-18]. Dostupné na internete: <<http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/#figBfE9Planning>>
- Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Bratislava: AOZPO SR, 2011, str. 15
- Európska komisia (2012 a) Spoločné európske usmernenia na prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. [online]. Brussels: Európska expertná skupina pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, november 2012. [cit: 2015-08-27]. Dostupné na internete: <http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/10/2013-10-18-Common-European-Guidelines_Slovak-version_EDITED.pdf>
- Európska komisia (2012 b): Manuál o využívaní európskych fondov pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. [online]. Brussels: Európska expertná skupina pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, november 2012. [cit: 2015-09-03]. Dostupné na internete: <http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/10/2013-10-18-Toolkit_Slovak-version_EDITED.pdf>
- Housing and Disability: Future Proofing New Zealand's Housing Stock for an Inclusive Society. [online]. Centre for Housing Research, Aotearoa New Zealand, 2007. [cit: 2015-09-11]. Dostupné na internete: <www.lifetimehomes.org.uk/data/files/Reports/housing-and-disability-future-proofing-new-zealands-housing-stock-for-an-inclusive-society.pdf>

Livable Housing Design Guidelines. [online]. Australia, 2012. [cit: 2015-08-14]. Dostupné na internete: <http://www.lifetimehomes.org.uk/data/files/Reports/Livable_Housing_Design_Guidelines_Web.pdf>

MPSVaR SR (2011 a): Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015.

MPSVaR SR (2011 b): Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike, MPSVR SR, november 2011

MPSVaR SR (2014): Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 –2020

Manuál na tvorbu bezbariérového bývania. [online]. (336 strán). [cit: 2015-09-16]. Dostupné na internete: <http://www.entervzw.be/sites/default/files/ontwerpuids_meegroeiwonen.pdf>

National care standards - care homes for people with physical and sensory impairment. [online]. Scottish Executive, September, 2005. [cit: 2015-08-28]. Dostupné na internete: <<http://www.gov.scot/resource/doc/349411/0116825.pdfResolution>>

Rada Európy (2001): Recommendation Res AP (2001)1 on the introduction of the principles of universal design into the curricula of all occupations working on the built environment.

Rada Európy (2009): Recommendation CM/Rec (2009)8 of the Committee of Ministers to member states on achieving full participation through Universal Design

Rada Európy (2010): Recommendation CM/Rec(2010)2 of the Committee of Ministers to member states on deinstitutionalisation and community living of children with disabilities

STN 73 4301 Budovy na bývanie

Vyhláška MŽP SR č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie

Vyhláška MZ SR č. 505/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú najnižšie hygienické požiadavky na byty v bytových domoch, hygienické požiadavky na ubytovacie zariadenia a náležitosti prevádzkového poriadku ubytovacích zariadení

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), v znení neskorších predpisov

UNIVERZÁLNE NAVRHOVANIE OBJEKTOV KOMUNITNÝCH SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

Autorky: doc. Ing. arch. Lea Rollová, PhD. – doc. Ing. arch. Zuzana Čerešňová, PhD.
Vydala: Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky,
Špitálska 6, 814 55 Bratislava

Rok vydania: 2015
1. Vydanie

Jazyková korektúra: ELFI, s.r.o., M. R. Štefánika 128/14, 971 01 Prievidza
Grafická úprava: Claudia Jutková – EQUILIBRIA, s.r.o.
Tlač: EQUILIBRIA, s.r.o., Letná 42, 040 01 Košice
Rozsah: 66 strán, 104 obrázkov, 2 tabuľky, 3,333 AH
Náklad: 500 výtlačkov

ISBN 978-80-970110-4-8

ISBN 978-80-970110-4-8

**Univerzálne navrhovanie objektov
komunitných sociálnych služieb**